

Universitatea din București
Facultatea de Teologie Romano – Catolică
Programul de studiu : Teologie Romano-Catolică Asistență Socială

LUCRARE DE DISERTAȚIE

TEOLOGIA MUNCII ÎN SFÂNTA SCRIPTURĂ

Coordonator științific ,
Lect. Dr. Cristina MAREȘ

Absolvent ,
Carmen STĂNILĂ

BUCUREȘTI

2019

CUPRINS

Sigle și abrevieri	3
Introducere	6
Capitolul I Conceptul de muncă în Vechiul Testament	8
1.1 Termenul „`avad” – binomul robie / slujire în epopeea Exodului	8
1.2. Robia din Egipt, între munca înrobitoare și slujirea eliberatoare	10
1.3. Organizarea societății în Egiptul Antic	15
1.4. Situația poporului evreu în Egipt	17
1.5. Instaurarea sclaviei și fuga poporului evreu din Egipt	21
Capitolul II Demnitatea muncii în teologia Noului Testament	32
2.1. Isus Cristos, slujitorul Tatălui	32
2.2. Vocația apostolică	35
2.3. Slujirea lui Isus. Nunta din Cana Galileii (<i>Ioan 2,1-12</i>)	38
2.4 Jertfa de pace al lui Melchisedec(<i>Gn 14,18-20</i>)	44
Capitolul III Munca umană în viziunea Bisericii	53
3.1 Premise ale înnoirii muncii	56
3.2 Socialismul sau despre <i>bunul nimănui</i>	57
3.3 Capitalismul sau despre utilitarism	60
3.4 <i>Ora et labora christianorum</i>	63
Concluzie	70
Bibliografie	72

SIGLE ȘI ABREVIERI

1. ABREVIEREA CĂRȚILOR BIBLICE

1.1. VECHIUL TESTAMENT

-	Gen	- Cartea Genezei
-	Ex	- Cartea Exodului
-	Lev	- Cartea Leviticului
-	Num	- Cartea Numerilor
-	Dt	- Cartea Deuteronomului
-	Jud	- Cartea Judecătorilor
-	1Sam	- Cartea întâi a lui Samuel
-	2Sam	- Cartea a doua a lui Samuel
-	1Rg	- Cartea întâi a Regilor
-	2Rg	- Cartea a doua a Regilor
-	Ps	- Cartea Psalmilor
-	Prov	- Cartea Proverbelor
-	Ct	- Cartea Cântarea Cântărilor
-	Înț	- Cartea Înțelepciunii
-	Sir	- Cartea lui Ben Sirah (Ecleziasticul)
-	Is	- Cartea profetului Isaia
-	Ier	- Cartea profetului Ieremia
-	Bar	- Cartea profetului Baruh
-	Ez	- Cartea profetului Ezechiel
-	Os	- Cartea profetului Osea
-	Am	- Cartea profetului Amos
-	Iona	- Cartea profetului Iona

1.2. NOUL TESTAMENT

- Mt - Evanghelia după sfântul Matei
- Mc - Evanghelia după sfântul Marcu
- Lc - Evanghelia după sfântul Luca
- In - Evanghelia după sfântul Ioan
- Fap - Faptele Apostolilor
- Rom - Scrisoarea sfântului apostol Paul către Romani
- 1Cor - Scrisoarea întâi a sfântului apostol Paul către Corinteni
- 2Cor - Scrisoarea a doua a sfântului apostol Paul către Corinteni
- Gal - Scrisoarea sfântului apostol Paul către Galateni
- Ef - Scrisoarea sfântului apostol Paul către Efeseni
- Fil - Scrisoarea sfântului apostol Paul către Filipeni
- Col - Scrisoarea sfântului apostol Paul către Coloseni
- 1Tes - Scrisoarea întâi a sfântului apostol Paul către Tesaloniceni
- 2Tes - Scrisoarea a doua a sfântului apostol Paul către Tesaloniceni
- 1Tim - Scrisoarea întâi a sfântului apostol Paul către Timotei
- 2Tim - Scrisoarea a doua a sfântului apostol Paul către Timotei
- Tit - Scrisoarea sfântului apostol Paul către Tit
- Flm - Scrisoarea sfântului apostol Paul către Filemon
- Evr - Scrisoarea către Evrei
- Iac - Scrisoarea sfântului apostol Iacob
- Iud - Scrisoarea sfântului apostol Iuda
- 1Pt - Scrisoarea întâi a sfântului apostol Petru
- 2Pt - Scrisoarea a doua a sfântului apostol Petru
- 1In - Scrisoarea întâi a sfântului apostol Ioan
- 2In - Scrisoarea a doua a sfântului apostol Ioan
- 3In - Scrisoarea a treia a sfântului apostol Ioan
- Ap - Cartea Apocalipsului

2. ALTE SIGLE ȘI ABREVIERI

- **LG** - **CONCILIUL VATICAN al II lea, Constituția dogmatică despre Biserică Lumen Gentium.**
- **AG** - **CONCILIUL VATICAN al II lea, Decretul despre activitatea misionară a Bisericii Ad gentes.**
- **GS** - **CONCILIUL VATICAN al II lea, Constituția pastorală despre Biserică în lumea contemporană Gaudium et spes.**
- **PC** - **CONCILIUL VATICAN al II lea, Decret privind reînnoirea vieții călugărești Perfectae caritatis.**
- **CBC** - **Catehismul Bisericii Catolice**
- *art. cit.* - *articol citat*
- *cf.* - *confer*
- *ebr.* - *ebraică*
- *Ibid.* - *ibidem*
- *Idem* - *idem*
- *op. cit.* - *opera citată*
- *n.* - *nota*
- *p.* - *pagina*
- *pp.* - *paginile*
- *ss.* - *următoarele*
- *trad. rom* - *traducere în limba română*
- *vol (l).* - *volumul (-ele)*

INTRODUCERE

Tema propusă spre dezbateri în această lucrare de disertație tratează subiectul muncii privită ca activitate sau îndeletnicire în Vechiul Testament, apoi ridicată la rangul de demnitate și de atribut însușit de către om și mai apoi conceptul de muncă tratat de către Biserică prin instituțiile și învățătura sa de Mamă și Învățătoare.

Timpurile trăite astăzi de oamenii din societate, consumismul și munca, de multe ori batjocorită m-au făcut să mă întreb dacă dintotdeauna a fost privită și înțeleasă la fel. Prin urmare am început să cercetez acest concept încă din Cartea Genezei sau a Facerii, încă de la începutul creației. Astfel am descoperit în cărțile Genezei că după alungarea protopărinților Adam și Eva din Paradis, Însuși Dumnezeu le cere să muncească, să trudească pentru a putea trăi, pentru a crește și dezvolta mai departe, pedeșiți pentru încălcarea singurei porunci. Deși pare ca un blestem la început, munca va căpăta pe parcursul evoluției omenirii valențe deosebite, trepte de afirmare, dar va și aduce răsplata pe măsură celor care o întreprind.

M-am aplecat intens în primul capitol asupra perioadei în care poporul ales a avut de îndurat sclavia Egiptului, precum și eliberarea din sclavie, care prefigura eliberarea omului din sclavia păcatului și a morții. Termenul de „avad” introduce o paralelă frumoasă între robie și slujire, ambele munci făcute de om, ambele realizate pentru creșterea, dezvoltarea lui fizică, dar și spirituală. Nu se poate desprinde munca fizică de cea spirituală, exprimată cel mai frumos prin slujire, slujirea lui Dumnezeu și slujirea aproapelui. Am prezentat situația Egiptului ca și organizare, ca popor, ca și cultură a istoriei civilizației umane. Finalul capitolului aduce în prim plan intervenția salvatoare și clară, precisă a lui Dumnezeu pentru poporul ales; aduce răsplata pentru slujirea adusă Lui, și totodată, îi deschide un viitor, îi oferă un viitor demn de un popor ales pe care El îl va ghida spre împlinirea voinței Sale.

Capitolul al doilea prezintă demnitatea muncii exprimată în paginile Noului Testament, în evanghelii și în scrierile apostolilor și sfinților. Aici, deja vedem cum munca este o demnitate la care este chemat omul spre desăvârșirea lui, spre împlinirea lui și apropierea de Creatorul Său. Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu, Om și Dumnezeu adevărat dă mărturie despre muncă prin practicarea ei începând cu atelierul tatălui său, Iosif, de la Nazaret și sfârșind cu Înălțarea Sa la ceruri, unde îi trimite pe ucenicii săi la munca de convertire și de predicare a Împărăției Cerurilor.

Modelul muncitorului umil și al slujitorului credincios, pilda celor care se pot sfinți prin muncă, prin ascultare, prin împlinirea poruncilor și mai ales prin dăruirea față de cei aflați în nevoi, și chiar pentru propria familie, localitate, țară sau popor. Prin activitatea Sa desfășurată timp de treizeci și trei de ani pe pământ, Mântuitorul nu face decât să ne lase îndemnuri clare de

cum să apreciem munca semenului nostru, de cum să ne facem noi datoria și cum să privim spre Tatăl ceresc care nu încetează să ne cheme, să ne adune, să fim cu toții poporul pe care El și l-a dorit și pentru care nu l-a cruțat pe Unicul Său Fiu spre a-l mântui, spre a-l salva și a-l readuce la gloria de la început.

Cel de-al treilea capitol prezintă conceptul de muncă privit din prisma învățăturilor Bisericii, ale îndemnurilor celor care o păstoresc și se îngrijesc de poporul lui Dumnezeu. Atributul de Învățător al Bisericii se manifestă prin documentele pe care le concepe și le oferă oamenilor spre a se ghida în viață și a reuși să obțină mântuirea atât de prețioasă. Prin enciclicele papilor, prin scrisorile lor apostolice, discursurile și predicile acestora referitoare la muncă, Biserica este aproape de toți și trasează direcții atât pentru cei aflați în funcții de conducere, cât și pentru cei încredințați grijii lor. Munca este un proces aflat în continuă dezvoltare și schimbare. Munca nu este statică. Ea se diversifică din zi în zi în funcție de nevoile omului și de dorințele acestuia de emancipare. Transformările ce au loc au fost surprinse foarte bine în documentele Bisericii, orientările în muncă, conceptele despre muncă și muncitori. De asemenea, au fost atent observate de Biserică prin instituțiile sale și au oferit întotdeauna o explicație și o cale de urmat conformă cu învățăturile și îndemnurile evangheliei.

Munca și rugăciunea sunt cele două aripi ale omului care îi vin în ajutor în această viață, care îl ajută să o trăiască demn și totodată îi oferă perspectiva veșniciei, a Împărăției Cerurilor, a Paradisului de la început. Prin cele două forme de slujire, omul este capabil să se dezvolte atât în plan material, fizic, cât și spiritual, religios. Formele de manifestare diferă de la individ la individ, nu este să spunem o rețetă care trebuie respectată, ci aspecte care pot fi mai ușor de pus în practică pentru unii și care să îi poată ajuta în viitorul ce doresc să și-l construiască în funcție de dorințele și nevoile personale ale fiecărui individ în parte.

În cele ce urmează voi detalia toate aceste aspecte prezentate mai sus și mă voi ajuta de materialele cercetate, de exemplele unor personalități fie ale vieții bisericești, fie ale societății laice, care într-un fel sau altul au influențat la un moment dat lumea, societatea și au produs o schimbare, au adus un suflu nou, au dat o altă notă conceptului de muncă, l-au transformat și ridicat la demnitatea la care astăzi munca o reprezintă pentru fiecare dintre noi.

CAPITOLUL I

Conceptul de muncă în Vechiul Testament

1.1 Termenul „`āvad” – binomul robie / slujire în epopeea Exodului

Vechiul Testament ne prezintă Exodul lui Israel nu ca pe un fenomen geografic, acela de a părăsi un pământ care le era străin și de a găsi o patrie în care să se poată dezvolta liberi ca și popor, ci chiar schimbarea condiției sociale, o reală oportunitate de a reclădi ceea ce robia a smuls, aceea a unei identități umane, de la scavie la libertate, de la omul rob, înrobitor, la omul liber. Totodată de la o forță de muncă brută, cu multe interziceri și restricții (*Ex 5*), la un popor care face o alegere de viață, și anume de a sluji unui Dumnezeu propriu ales de bunăvoie: *Ceea ce Dumnezeu ne-a poruncit, vom împlini!* (*Ex 19,8*). Aceste decizii, acțiuni sunt realizate prin folosirea verbului „`āvad”.

Așadar, prin această acceptare, Exodul se va împarte în două: de la înțelesul muncii ca umiltoare, munca din sclavie, la munca acceptată și totodată asumată de un întreg popor ca slujire în mod liber Dumnezeului pe care ei și l-au ales.

Verbul „`āvad” are o semantică destul de bogată, ca multe verbe din limba ebraică, mai exact, ebraica biblică, oscilând între munca specială adusă cultului și cea grea, aspră pe alocuri, a muncitorului, a meșteșugarului, a agricultorului. Chiar termenul de „cult” are o dublă semnificație: cea de venerație sau de serviciu religios adus divinității și cea de muncă agricolă, având aceeași rădăcină latină, „mânie”.¹

Utilizarea în Biblie a acestui verb ne oferă un spectru vast asupra semnificațiilor ce le poartă în diferite contexte, mai cu seamă în cartea Exodului, unde slujirea și munca sunt privite ca poli ai condiției poporului lui Israel, ceea ce va deveni mai târziu experiența religioasă fundamentală a existenței poporului alianței. El va fi chemat la o altfel de muncă, părăsind modelul de clacă, va trece la un model de slujire a lui Dumnezeu privit ca un stăpân, ca un unic și singur domn, care nu va uita de promisiunea făcută, care va stabili o legătură de viață, o nouă alegere de viață în credința și mai ales în ascultarea cuvântului său. Promovarea cu un cult

¹ Cf. NEHER A., *Moise și vocația iudaică*, Editura Hasefer, București, 2002, p. 25.

exterior, nu face decât să îl recunoască pentru totdeauna, din generație în generație ca Domn al său.

Verbul „`avad ”, în forma sa obișnuită, apare în forma cauzativă de opt ori, în timp ce în toată Biblia ebraică de 271 de ori. Când se referă la lucruri, dacă omul vrea să trăiască, trebuie să muncească, aceasta fiind o condiție fundamentală a vieții. Încă din cartea Genezei, omul este chemat să muncească pentru a se putea dezvolta și hrăni. Prin muncă și cu muncă, el se zidește zi de zi și crește. Lucrul la câmp pentru a-și asigura traiul devine indispensabil omului și o condiție esențială în supraviețuirea lui și dezvoltarea lui.

Cu privire la persoane, munca capătă alte valențe , făcând referire la slujire, slujirea față de aproapele, ca aspect social, și slujirea ca popor față de un alt popor, privită ca și aspect politic.

Astfel, munca poate fi privită ca mod de creștere sau de descreștere a celor care muncesc din punct de vedere uman și social ². Un exemplu de creștere prin muncă este cel al lui Iacob, care slujindu-l pe unchiul său, Laban, a reușit să își plătească datoriile, dar și să îl facă pe unchiul său să prospere (*Gen 29-31*), în contrast cu cel care forțat de multitudinea datoriilor merge să muncească pentru a-și achita obligațiile, ajunge să îl îmbogățească pe stăpân, iar el să devină sclav, umilindu-se pentru ca acesta din urmă să o ducă bine, demnitatea sa fiind știrbită. Sclavia în Israel este temporară, (*Ex 21,2.6 ; Lev 25,39.40.46*), deoarece însuși Domnul considera pe cei pe care i-a eliberat de sub jugul sclaviei egiptene ca *slujitori ai săi*, conferindu-le respect și demnitate. În schimb, sclavia era considerată ca o condiție permanentă în ceea ce îi privește pe cei străini.

Slujirea unui popor pe un alt popor era privită ca o normalitate, este ceea ce și regele David a făcut cu popoarele din jur, cartea Exodului demonstrând acest fapt. Acest fapt este judecat însă în mod negativ.

Din punct de vedere religios, termenul „`avad” se referă la slujirea lui Dumnezeu, manifestată prin supunerea omului față de cuvântul și de voința lui Dumnezeu, prin însăși natura lui. Această slujire este privită sub două aspecte : cea care implică întreaga existență și cea contingentă. Aceasta din urmă face referire la cea cultuală prin oferirea de jertfe fie de natură animală, fie de natură vegetală, cu ocazia anumitor sărbători. Practic, atunci când Israel cere lui faraon să meargă în deșert pentru a-i aduce slujire cultuală lui Dumnezeu (*Ex 7,16*), el nu face

² SCHULTZ S., *Călătorie prin Vechiul Testament*, Editura Cartea Creștină, București, 2008, p. 45.

decât să împlinească un act de cult și posibil o celebrare festivă a unui eveniment, ca de exemplu paștele nomazilor.

Poporul israelit, însă se va confrunta cu o mare provocare, aceea de a sluji unui singur Dumnezeu, de a avea propriul său Dumnezeu și numai lui să i se aducă slujirea culturală, practic un aspect etic, care, cu greu, va putea fi acceptat și trăit de acesta, fiind deseori necesară intervenția vehementă și fără echivoc a profeților care nu vor face decât să readucă imaginea unicului Dumnezeu eliberator și îndrumător al întregului popor ales. Presiunea practicilor idolatrice a celorlalte popoare vecine va destabiliza deseori credința și totodată convingerea poporului.

Raportul Israel – Dumnezeu va fi inversat, după cum citim într-un text Deutero-Isaia, unde este folosit verbul `āvad , care ne prezintă slujirea lui Dumnezeu pentru popor și nu a acestuia către Dumnezeul lui : *Tu nu Mi-ai înjunghiat nici măcar o oaie ca ardere de tot și cu jertfă sângeroasă tu nu m-ai preaslăvit (`āvad la cauzativ). Eu nu te-am supărat cerând prinoase și nu te-am împovărat cu jertfe de tămâie. Tu n-ai cumpărat pe bani miresme pentru Mine și de grăsimea jertfelor tale tu nu M-ai săturat, ci M-ai copleșit cu păcatele tale și cu fărădelegile tale tu m-ai chinuit (Is 43,23-24).*

Este de fapt o contradicție, deoarece în timp ce se supune păcatelor și infidelității, declară supunere prin gura sa și prin gesturi exterioare, fiind o formă de slujire a unui cult fără corespondent în viață. În acest caz, Dumnezeu însuși devine un „`eved”, un slujitor, ceea ce nu este posibil, expresia fiind destul de arogantă, ceea ce este absurd! ³

1.2. Robia din Egipt, între munca înrobitoare și slujirea eliberatoare

Egiptul Antic – context istoric, politic, cultural

Formațiune statală istorică din nord-estul Africii, Egiptul s-a constituit în aproximativ 4000 î.C., de-a lungul malurilor Nilului. Vechii egipteni, care se îndeletniceau cu agricultura și cu creșterea vitelor, și-au desfășurat întreaga viață în jurul Nilului.

³ DRÎMBA O., *Istoria culturii și civilizației*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 68.

Nilul reprezintă unica arteră de comunicație între nordul și sudul Egiptului. A existat o perioadă de înflorire și alta de decădere; triburile din Valea Nilului s-au unit, formând două state: Egiptul de Sus și Egiptul de Jos, care spre sfârșitul mileniului IV î.C. au format statul unificat egiptean. Dezvoltarea ulterioară a acestui stat se împarte în mai multe perioade: Regatul Timpuriu, Regatul Vechi, Regatul Mijlociu, Regatul Nou și Regatul Târziu. Comparativ cu alte state ale Orientului, Egiptul a rămas un univers închis, introvertit, conștient de originalitatea și unicitatea evoluției sale. Continuitatea și conservatorismul au reprezentat elementele fundamentale ale unei evoluții istorice de aproape 3000 de ani. Faraonii Tutmes al III-lea și Ramses al II-lea au sprijinit dezvoltarea culturii, mai ales a arhitecturii. Majoritatea monumentelor de arhitectură din Egiptul antic care s-au păstrat o constituie templele, palatele și mormintele regilor și aristocraților - construite din piatră și din cărămidă. Piramidele sunt mormintele faraonilor, pe care anticii le socoteau printre cele șapte minuni ale lumii.

O dată realizată unitatea statală, puternicele particularități locale, inerente într-un spațiu geografic atât de întins, erau atenuate și estompate, atâta timp cât autoritatea centrală rămânea puternică; în momentul slăbirii acesteia, autoritatea provincială creștea, istoria Egiptului fiind o alternanță a epocilor de centralizare cu înflorire economică și culturală, și a perioadelor de fărâmițare statală, cu decadentă și invazii străine drept consecință. După moartea lui Ramses al II-lea, Imperiul Egiptean a început să decadă, înflorind apoi în sec. VII și VI î.C., apoi se fărâmițează în stătuțe și este cucerit de asirieni, apoi de perși, apoi de Alexandru cel Mare, începând o nouă epocă de înflorire – orașul Alexandria devine centrul cultural al lumii elenistice. Apoi Egiptul este guvernat de dinastia Ptolemeilor, până la cucerirea sa de către romani.

Ramses al II-lea a fost cel mai important faraon al dinastiei a XIX-a, în timpul domniei căruia Egiptul a atins culmea puterii sale militare și un înalt grad de dezvoltare economică. O domnie lungă de 67 de ani, netulburată, o epocă de prosperitate. De asemenea, el avea o experiență militară bogată, avea la dispoziție o armată puternică, dotată cu care de luptă, dispunând de unități de șoc bine instruite și disciplinate. A purtat războaie victorioase împotriva statului hitit, Siriei, Arabiei și Nubiei.

Asemenea sumerienilor, și egiptenii au realizat prin economia lor un excedent de produse; fapt care a permis și aici un proces de diferențiere marcată a claselor sociale, crearea unor așezări urbane, a unei arhitecturi monumentale, a unui sistem de scriere, a unei complexe și

puternice organizări religioase, realizări culturale, literare, artistice. Influențele suferite nu au devenit imitații. Temele artistice sumeriene au dispărut în curând.⁴

Civilizația egipteană s-a dezvoltat pe un teritoriu mic. Ca rasă, tipul egiptean era un amestec de hanuți și semiți. Au devenit sedentari, agricultori, au domesticit boul, asinul și porcul și au continuat să-și confecționeze, până târziu în epoca istorică, unelte de piatră.

În perioada pre-dinastică s-au produs diferențierile sociale în clase, teritoriul Egiptului a fost împărțit în 42 de unități teritoriale, economice, administrative și politice, iar comunitățile gentilice s-au organizat în 2 mari state separate – un fel de uniuni de ginți – în nordul țării (Egiptul de Jos) și în sud (Egiptul de Sus).

Baza economiei era agricultura. Principalele cereale cultivate erau orzul și grâul. Al doilea loc în economia Egiptului îl ocupa inul. Grăunțele de in erau folosite în alimentație, precum și în medicină.

Vegetația Egiptului antic nu era una bogată - cu excepția regiunii Deltei Nilului – aici creșteau trestia, lotusul și papirusul.

În structura societății egiptene elementele de bază erau: țăranii, meșteșugarii, negustorii, și sclavii. Categoriile suprapuse le constituiau scribii, preoții, nobilii, militarii, iar în vârful piramidei sociale era regele.⁵

Țăranul cultiva zarzavaturi și fructe, dar nu avea voie să taie nici un pom. Tot pământul Egiptului aparținea de drept faraonului. Acesta dăruia suprafețe mari templelor, membrilor familiei, funcționarilor superiori ai statului. Aceste pământuri erau lucrate fie de sclavi, fie de țărani liberi.

Toți sclavii aparțineau faraonului. Patrimoniul Palatului se compunea din pământuri, ateliere meșteșugărești și prăvălii; din produsele provenite din comerțul exterior, din intrările fiscale percepute ca tribut, precum și din corvezile de la care erau exceptați numai scribii, înalții demnitari și preoții.

Sclavii proveneau din rândul prizonierilor de război sau erau cumpărați de la negustorii sirieni de sclavi; dar numeroși erau țărani liberi care erau nevoiți să se vândă singuri ca sclavi.

⁴ Cf. DRÎMBA O., *op. cit.*, p. 48.

⁵ *Id.*, p. 50.

Sclavii puteau fi vânduți, închiriați pe un timp limitat, lăsați moștenire, dar și eliberați. Erau folosiți la treburile domestice, sau în ateliere meșteșugărești, mai puțin în agricultură. Erau însemnați cu fierul roșu.

Meșteșugurile, marea bogăție naturală a Egiptului erau carierele de piatră. Meșteșugul ceramicii artistice, al vaselor decorate, a rămas la un nivel foarte modest în Egipt. Erau renumiți însă pentru țesăturile de in, cu care statul realiza un mare volum de export.

Comerțul era aproape în întregime comerț de stat. Egiptul putea exporta grâne, țesături de in, pește uscat, pielărie, aur, vase artistice de piatră, foi de papirus. Negustorii regelui aduceau în schimb lemn, metale prețioase, untdelemn, vin, arme, arome, ceramică de artă și obiecte de fildeș.⁶

Negustori propriu-ziși, care să practice liber și să trăiască din veniturile lor comerciale, nu existau.

Societatea egipteană era organizată în mici comunități agrare, conduse de un sfat de bătrâni, având funcții administrative, fiscale și judecătorești.

Funcționarul care ținea evidența și controla aceste obligații era scribul. El era reprezentantul, organul administrativ – imediat al guvernatorilor provinciilor, al templelor și al faraonului.

Odată cu dinastia a IV-a a apărut funcția de “vizir” unic. Era numit dintre membrii familiei regale – atribuțiile efective de comandant suprem, de șef suprem, controlor administrativ suprem al domeniilor templelor.

Puterea legislativă și judecătorească erau în mâna vizirului, care o exercita prin intermediul tribunalului regal.

Scribul era elementul de bază al vieții administrative, birocratice și culturale a statului. Scribul era singurul care posedă o instrucție sistematică, multilaterală sau specializată. Această instrucție o căpăta în familie. Începând cu Regatul Mijlociu, funcționau școli speciale de scribi. Era cea mai respectată meserie.

În perioada Regatului Vechi, serviciul militar era obligatoriu. Din garda personală a regelui a luat ființă o armată permanentă formată din străini. Apoi, din sec. al XIII-lea î.C. s-a constituit o armată profesionistă cu militari de carieră.

⁶ Cf. COCAGNAC, M., *Simbolurile biblice*, Editura Humanitas, București, 1997, p. 47.

Nobilii constituiau o categorie socială ale cărei origini îndepărtate se regăsesc în vechea aristocrație tribală, puternică până la formarea celor două state. Faraonul le acorda moșii, tot felul de privilegii, demnități și titluri ereditare.

Egiptenii nu au conceput o știință pură, teoretică. Cazul concret îi interesa mai mult decât generalizările abstracte. Aritmetica lor însă era rudimentară. Nu cunoșteau alt tip de fracții decât cele cu numărătorul 1. Impărțirea și înmulțirea o făceau numai cu 2. Operau corect ridicarea unui număr la pătrat, și extragerea rădăcinii pătrate.

Cosmologia și astronomia egipteană au fost domeniile cel mai mult alterate de gândirea mitică. Pământul era imaginat că plutește pe un haos de apă, deasupra lui se arcuiește cerul, “o masă lichidă pe care navighează soarele în barca dimineții și în barca serii, având ca vâslași stelele”. Soarele, luna și principalele stele erau divinizate.

Astronomia a căpătat caracter de știință. Din anul 2776 î.C. a fost întocmit un calendar, la început lunar, apoi a dus la seria de 365 de zile. Acest calendar a devenit calendarul iulian, apoi, cu mici retușuri, calendarul gregorian de azi.

Medicii egipteni erau formați în școli de medicină, care funcționau pe lângă temple. Erau împărțiți pe specialități: interniști, oftalmologi, chirurghi, stomatologi.

Egiptenii atribuiău cauzele bolilor unor demoni, care trebuiau alungați cu ajutorul unor formule magice, dar concomitent și cu respectarea sfaturilor indicate în rețetele medicale. Rețetele erau redactate științific după o schemă fixă care cuprindea 5 puncte: denumirea bolii, descrierea simptomelor, diagnosticul, prognosticul și posologia.

Cunoșteau bine anatomia externă a omului. Aveau “medici de dinți”, ginecologi, oftalmologi. Foarte pricepuți erau și chirurgii egipteni.

Sculptura egipteană era dominată de ideea eternizării omului. O statuie egipteană nu era expusă spre a fi admirată pentru frumusețea ei, ci era ascunsă în penumbra templului sau în întunericul camerei funerare. Cea mai bogată imagine a vieții egiptene în toată diversitatea ei apare în basoreliefuluri și în picturi. Egiptenii aveau o excepțională vocație a culorii, a culorii vii, vesele, delicate. Pictura egipteană era subordonată unei ideologii religioase sau politice. Pictorul era o persoană foarte cultă.

Muzica era socotită o artă sacră. De origine divină, nelipsită în numeroase acte de cult și în marile ceremonii religioase, muzica îi înveselea pe zei și îndepărta supărările oamenilor. Instrumentul egiptean cel mai vechi era harpa.

Literatura cuprinde textele funerare, care conțineau prescripții rituale, formule magice, sfaturi pentru viața de dincolo, ca și literatura sapiențială – un ghid de viață practică, mai mult decât un tratat de morală. Urmează opere literare în versuri și proză, lirica erotică, ca și proza narativă, care redă cadrul de viață populară și prezintă personalitatea faraonului la dimensiuni pur umane – incluzând postura lui meschină, ridicolă, grotescă.

1.3. Organizarea societății în Egiptul Antic

În Orientul Antic puterea era concentrată în mâinile unui singur suveran, investit ca rege sau împărat. Cumulând toate funcțiile puterii supreme în stat, suveranul era comandantul suprem al armatei, mare preot și judecător suprem. Regele sau împăratul era ajutat la guvernare de înalți dregători, de comandanți de oști, de preoți.

În Egipt faraonul era identificat cu un zeu, în Asiria și Babilon regele aparținea lumii oamenilor, pe când în Israel regele era considerat ca servitorul lui Dumnezeu.⁷

Pentru egipteni faraonul era un zeu viu, el aparținea lumii zeilor. După o concepție veche egipteană cel mai mare și cel mai puternic zeu trăia în corpul faraonului. După moartea regelui zeul trecea în corpul altui rege.⁸

Denumirea de “Faraon” dată regelui datează doar din mileniul I î.C. Protocolul oficial îl menționa pe rege cu cinci nume care îi indicau atribuțiile supranaturale și originea sa divină. A fost considerat ca un zeu, atât în viață, cât și după moarte. Recoltele țării sunt abundente grație puterii sale divine. El este cel mai bun, cel mai drept, atotștiutor și întotdeauna desăvârșit în judecată și hotărârile pe care le ia. Este o imagine a perfecțiunii întruchipate. Viața lui trebuie să fie asemenea celei a unui fiu de zeu, și zeu el însuși; lui i se cuvine adorația din partea tuturor. Zeul suprem i-a dat delegația să conducă țara, l-a proclamat stăpân pământesc atotputernic. Cu ocazia ceremoniilor, faraonul poartă aceleași însemne pe care le poartă și zeii: o coadă de taur atârnată de veșmânt, o coroană albă dublă, o barbă falsă; din coroană atârându-i în mijlocul

⁷ Cf. DRÎMBA O., *op. cit.*, p. 89.

⁸ *Ibid.*

frunții un cap de cobră. O centură cu cartușul său, un pectoral masiv de aur, o salbă de aur sau de perle la gât, brățări la mâini și la glezne, completează ținuta de ceremonie.

Se ocupa personal de țara și poporul său, primea în audiență și dădea ordine, citea scrisori sau rapoarte, și dicta dispozițiile sau răspunsurile. Conducea efectiv administrația țării, justiția, cultul și armata. Iși alegea înalții demnitari, își organiza armata, stabilea o rigidă etichetă, acorda recompense, se ocupa de știință, de litere, de medicină, de teologie.

Atributele cele mai înalte se referă la sfera vieții religioase. El este șeful suprem al cultului, în numele lui se aduc jertfe zeilor, în fiecare zi și în toate templele, el prezidează toate ceremoniile și ritualurile legate de viața agricolă a țării, el poruncește să se construiască sau să se restaureze templele, pe care le subvenționează din tezaurul său personal; are prerogative de teolog suprem, are drepturi și puteri să decreteze și să formuleze dogme religioase. Avea datoria să își apere țara contra dușmanilor. Trebuia să asigure țării o bună administrație și o justiție dreaptă.

Era prezent la toate marile sărbători religioase – la care uneori oficia chiar el în persoană, precum și la importantele ceremonii agrare.

Cel mai umil cetățean avea dreptul să îi adreseze personal plângerile.

La viața privată, faraonul avea – singurul în Egipt, alături de câțiva nobili, favoriții săi – privilegiul poligamiei. Dintre soții, alegea una pe care o declara regină oficială. Pentru a se păstra puritatea sângelui regal, adesea faraonul își lua ca soție pe una din surorile sale.

În Egipt, unde regele aparținea lumii zeilor, în rituri se reflecta în mod constant bucurie, seninătate și totul mergea perfect, deoarece faraonul era considerat un zeu viu.

În Israelul antic regalitatea prezenta unele particularități specifice ceea ce o diferenția de formele de guvernământ despotice din Orient.⁹ În timp ce popoarele învecinate erau organizate în monarhii puternic centralizate, triburile israeliene erau dispersate, lipsite de o forță politico-militară unificatoare, fiind din această cauză mereu amenințate și securitatea lor periclitată.

Șefii de trib și Sfatul bătrânilor erau ferm convinși că securitatea Israelului se poate asigura prin unirea tuturor triburilor într-un stat comun, sub conducerea unui monah puternic.¹⁰

Locuințele din Egiptul Antic erau de asemenea diferențiate în funcție de clasa socială. Țăranii, păstorii, și pescarii locuiau în colibe făcute din trestie sau în case simple făcute din

⁹ Cf. NEHER A., *op. cit.*, p. 89.

¹⁰ *Ibid.*

chirpici. Celelalte case erau construite din cărămidă uscată la soare, foarte rar folosindu-se și câteva bârne de lemn. Casele celor mai avuți aveau 2 nivele și un subsol.

Alimentul principal era pâinea și celelalte preparate din făină. Din cauza lipsei combustibilului, o bună parte din alimentația egipteanului sărac o constituiau mâncările crude, nefierte sau fripte. Carnea de vită, de oaie, erau un lux rezervat celor bogați. Mai mult conservată era doar carnea de rață și găscă. Consumau lapte și produse lactate, iar ca băuturi, pe lângă vin, bere de orz și vin de curmale.

Îmbrăcămintea egiptenilor era cât se poate de sumară: aproape tot timpul cu bustul gol, iar în jurul șoldurilor un fel de fustă scurtă. Femeile purtau cămăși de in lungi până la glezne, foarte aderente pe corp, prinse cu bretele pe umărul stâng și de culoare albă. Încălțăminte putea să fie confecționată dintr-o împletitură vegetală sau din piele.

Din punct de vedere al celulei familiei, femeii i se respecta dreptul de proprietate și zestre, ea era numită “stăpâna casei”, iar când devenea văduvă devenea de drept capul familiei. Egiptenii erau monogami. Conștiința egalității sexelor era profund înrădăcinată în tradiția egipteană, iar prescripțiile religioase cereau ca femeia să fie tratată bine.

1.4. Situația poporului evreu în Egipt

Evreii au avut cele mai strânse relații comerciale, culturale și politice cu Egiptul, începând cu mileniul al II-lea î.C. Primul contact al evreilor cu Egiptul datează din epoca patriarhilor. Primul patriarh Avraam părăsește Canaanul din cauza secetei și pleacă spre Egipt, unde se statornicește pentru o vreme împreună cu soția sa Sara.

În antichitate, Egiptul a fost grâнарul Orientului Mijlociu. Când, din cauza unei secete cumplite, foamea lovește Canaanul, pe timpul celui de-al III-lea patriarh, în mod firesc, oamenii se aprovizionează din Egipt, și în final se așează acolo, în Delta Nilului, în ținutul Goșen. Vechii evrei nu au avut în vedere decât o ședere temporară în Egipt, dar condiții istorice deosebite îi vor reține mai multe secole, la început cu asentimentul lor, iar ulterior împotriva voinței lor. Pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea î.C. un popor semit occidental, hicsoșii, a ocupat întreg teritoriul Egiptului, cu excepția câtorva zone mai puternice – acaparând conducerea statului. Stăpânirea lor a durat aproape două secole. Oprimarea populației egiptene de către hicsoși a provocat numeroase răscoale transformate într-un război de eliberare.

Dominația hicsosilor poate explica rangul de înalt demnitar la care a ajuns Iosif, precum și bunăvoința de care s-au bucurat evreii așezați în Delta Nilului, în sec. al XVIII-lea î.C.

După izgonirea hicsosilor, sub conducerea faraonului din Teba, Egiptul își recapătă independența și unitatea. Începe o epocă de expansiune în Asia. Existența israeliților rămași în continuare în ținutul Goșen nu a fost tulburată, deși erau departe de centrul politic, ducând o viață izolată. Din această euforie, israeliții au fost scoși probabil de Ramses al II-lea, a cărui preocupare majoră în politica externă a fost expansiunea în spațiul palestino-sirian.

Având tot timpul la dispoziție pentru a reflecta la destinul tragic al poporului său careducea o viață de chinuri și suferințe, Moise s-a hotărât să facă tot ce îi stătea în putință pentru mântuirea fraților săi.

Împreună cu fratele său Aaron, Moise a trecut la aplicarea planurilor sale. Dar două mari obstacole aveau să se ridice în calea acțiunilor celor doi frați împotriva faraonului, care nu dorea să elibereze un popor pe care îl socotea proprietatea sa și de la care trăgea multe foloase, și psihologia de rob, inoculată în atâția ani de sclavie, care cu greu putea fi înlocuită cu condiția de om liber. S-au adresat mai întâi capilor de familie și conducătorilor de trib, arătându-le că a sosit momentul eliberării lor și al reîntoarcerii în țara strămoșească. Aceștia primiră cu satisfacție vestea, căutând să îi obișnuiască pe membrii familiilor și triburilor lor cu aceste gânduri.

În Egipt apar doi factori care pun bazele conștiinței naționale decelabile la evrei pe tot parcursul istoriei lor. Primul este de ordin extern: e vorba de presiunea mediului, de faptul că sunt considerați o minoritate alogenă. Al doilea de ordin intern, constă în credința lor în valori și destine comune, bazate pe memoria colectivă.

Presiunea mediului îmbracă în Egipt forma oprimării, sfârșind prin a lua forme dramatice. Impilarea, prigoana și persecuțiile au contribuit în mare măsură la trezirea sentimentului național în rândurile celor asupriți, unindu-I foarte mult, atât în Egipt, cât și pe parcursul istoriei lor.

Nenumărații ani de viață pribeagă și mai ales de sclavie n-au reușit să stingă în israeliți dorința de a trăi liber în țara lor strămoșească, pe pământul Canaanului, dar prima condiție pentru cucerirea acestei țări era unirea tuturor triburilor într-un singur popor, animat de aceleași țeluri și având o singură concepție religioasă. Toate aceste năzuințe și străduințe de unitate națională aveau să își găsească întruchiparea în Moise, cel mai mare erou național al poporului evreu.

Sub conducerea lui Moise, au avut loc schimbări profunde în organizarea societății israelite. Dintr-o masă de oameni nedeprinsă cu ordinea, triburile s-au transformat într-o societate unitară, cu o structură ierarhizată. Normele de conviețuire au fost reglementate prin prevederi juridice, cultul a început să capete contur, s-au organizat instituțiile religioase și serviciul preoțesc. A fost construit un sanctuar sub forma unui templu portativ, numit Tabernacol. Acest templu a fost așezat în mijlocul unei curți în formă de patralater, înconjurată de un șir de coloane de bronz cu capiteluri de argint, sculptate artistic. Templul portativ era construit din scânduri de salcâm poleite cu aur. Sanctuarul avea 3 încăperi: curtea, unde poporul avea acces și putea să se roage; Sfânta – unde erau altarul aurit pe care ardea tămâie și o masă din aur masiv cu douăsprezece pâini (reprezentând cele 12 triburi); Sfânta Sfințelor – unde se aflau Tablele Legii, unde numai Marele Preot avea acces, o dată pe an.

Cele douăsprezece triburi erau dispuse în jurul Tabernacolului. În momentul când se deplasau, ele mășăluiau într-o ordine stabilită, dirijate de conducători proprii și purtând stindarde distinctive.

Moise a format un senat alcătuit din 70 de membri, care îl ajutau la conducerea treburilor obștești. De asemenea, el a desemnat un corp de judecători, cărora le-a imprimat o conduită în spiritul echității în favoarea tuturor membrilor societății, indiferent de rangul lor social sau apartenența religioasă.

Iubirea aproapelui, înfăptuirea binelui, egalitatea de rang, dreptatea și toleranța au constituit principiile de bază în spiritul cărora Moise a educat noua generație, menită să trăiască și să înfăptuiască învățătura biblică în Țara Sfântă.

Trebuie subliniat că timpul petrecut în Egipt, exodul precum și pribegiile în deșert care au urmat au implicat doar o parte din poporul evreu. Această epocă cunoscută sub numele de epoca exodului a avut o importanță crucială pentru evoluția cultural-religioasă și etică a israeliților. Ea a reprezentat episodul central în istoria lor și totdeauna a fost recunoscută astfel de către evrei. Pentru prima oară în istoria religiilor apar în întreaga splendoare inegalabilă Dumnezeu unic căruia israeliții se închinau, puterea sa de a-l elibera de stăpânirea celui mai puternic imperiu de pe pământ și de a le da un ținut bogat, care să fie numai al lor, de asemenea a dezvăluit multitudinea cerințelor de ordin religios și etic, având de la ei pretenția de a le împlini întocmai.

Înainte de a pleca în Egipt, israeliții erau un popor unic, aproape ca oricare altul, deși li se promisese măreția – o promisiune prețuită de ei. Când s-au întors din Egipt, israeliții erau un popor care avea un țel precis, un program și un mesaj către lume. Cei mai mulți cercetători susțin că ieșirea israeliților din Egipt n-a avut loc pe timpul lui Ramses al II-lea, ci în timpul domniei succesorului său Meneptah.

Încă din epoca judecătorilor, în secolele XII-X î.C., viața socială a evreilor purta pecetea unei autentice democrații. Așa de pildă, când se ivea o primejdie la hotare când dușmanii invadau țara ei își alegeau conducător pe cel mai viteaz și pe cel mai energic din rândurile lor și-l mențineau, dacă era biruitor, în fruntea lor, chiar și după ce trecea primejdia. Biruința nu-i conferea însă dreptul pe viață și nici nu-l înscăunau pe un termen fix pe funcția de judecător. Conducătorul era, prin urmare, constrâns mereu să-și păstreze sau să-și reînnoiască încrederea poporului prin acte de vitejie sau printr-o chibzuită administrare a treburilor tribului. În Israelul antic exista o instituție care să vegheze la respectarea legilor și a drepturilor omului. O asemenea instituție o reprezenta profetismul. Fenomen unic în istoria universală, profeții Israelului mustrau și condamnau public pe oricine încălca prescripțiile biblice, chiar și pe rege.

Creșterea numărului cetățenilor cu drepturi depline și participarea lor la viața social-politică a statului antic evreiesc au determinat gradul dezvoltării democrației antice.

După opinia lui Aristotel, libertatea și egalitatea întemeiate pe lege sunt elemente definitorii ale democrației. Trebuie adăugat că fiecare formă de democrație trebuie înțeleasă în contextul istoric dat.

Prescripțiile biblice prevăd drepturi egale pentru toți cetățenii, indiferent de credință, de apartenență socială sau națională. Israelul antic a dat pentru prima dată în istoria edificiului social o bază democratică, desființând orice deosebire de caste, de ranguri, proclamând egalitatea deplină a tuturor cetățenilor ¹¹.

Legislația iudaică se pare că a fost cea dintâi care a proclamat dreptul de azil pentru refugiați și principiul neextrădării. În Vechiul Testament se arată: *Să nu dai pe rob în mâinile stăpânului său, când acela va fugi de la stăpânul său la tine; lasă-l să locuiască în mijlocul vostru, în locul ce-și va alege în una din cetățile tale, unde-i va place; dar să nu-l strâmtorezi (Dt, 23,16).*

¹¹ DRÎMBA O., *op. cit.*, p. 79.

Atât în Vechiul Testament, cât și în scrierile profeților se întâlnesc numeroase îndemnuri și porunci pentru ocrotirea și protejarea orfanului, a văduvei, a săracului și a străinului și de multe ori străinul e situat în prim-plan, înaintea orfanului și a văduvei.

În statul antic evreu comunitățile aveau datoria să se îngrijească de oamenii nevoiași. Săracii aveau dreptul să strângă tot ce a rămas pe câmp după seceriș: “leket” – tot ce cădea de la seceriș sau de la culesul fructelor; “șikha” – tot ce a fost uitat pe câmp, “pea” – marginea câmpului, care nu se admitea a fi secerată, aceasta rămânând săracului, orfanului, văduvei, străinului.

În Biblie se menționează: *Când vei strânge roadele viei tale, să nu aduni rămășițele, ci să le lași străinului, orfanului și văduvei (Dt 24,21).*

Legislația biblică, din orice unghi ar fi cercetată, își păstrează ca notă dominantă democratismul și umanismul. Valoare legilor morale este astfel apreciată chiar de Moise: *Este vreun popor mare care să aibă astfel de așezăminte și legi drepte, cum este toată lege aceasta pe care v-o înfățișez astăzi?*” (Dt, 4,8).

În vreme ce religiile popoarelor antice aveau un caracter politeist, religia evreilor se caracteriza prin monoteism. Pentru a pune în evidență trăsăturile diferențiale dintre religiile politeiste (formă a credinței caracterizată prin adorarea mai multor divinități) ; religia monoteistă (credința într-un singur Dumnezeu) ¹².

1.5. Instaurarea sclaviei și fuga poporului evreu din Egipt

Faraonul Ramses al II-lea, dornic de palate și monumente mărețe, construia în acea vreme un nou oraș, Pi-Ramses, pentru care avea nevoie de mii de robi. Evreii care duseseră până atunci o viață liberă, fiind lipsiți de apărare, s-au pomenit aduși la cea mai cruntă sclavie. Din zori și până în noapte, mânați de bici să care pietre și să ardă cărămizi, evreii au cunoscut o atât de chinuitoare asuprire, încât amintirea ei a rămas adânc încrustată în mințile și sufletele lor. Faraonul a luat măsuri drastice. Prin limitarea nașterilor, a încercat să reducă cât mai mult numărul evreilor. A poruncit ca, în toată țara, nou-născuții evrei de sex masculin să fie înecați în apele Nilului.

¹² MAREȘ C., *Teme biblice*, Editura ARCB, București, 2018, p. 46.

Organizarea evreilor contrasta puternic cu cea a țării de adopțiune în fruntea careia se afla faraonul, un tiran și un despot care cârmuia fără un sfat al bătrânilor, fără o adunare a poporului, insituiii existente la evrei. După un străvechi mit egiptean, cel mai mare și mai puternic dintre zei locuia în faraon ca într-un animal sacru.

Împreună cu fratele său Aaron, Moise a trecut la aplicarea planurilor sale. Dar două mari obstacole aveau să se ridice în calea acțiunilor celor doi frați – împotrivirea faraonului, care cu greu se putea hotărî să elibereze un popor pe care-l socotea proprietatea sa și de la care trăgea atâtea foloase, și psihologia de rob, inoculată în atâția ani de sclavie, care cu greu putea fi înlocuită cu psihologia de om liber. Moise și Aharon, hotărâți să învingă cu orice preț, s-au înarmat însă cu răbdare și curaj. S-au adresat mai întâi capilor de familie și conducătorilor de trib, arătându-le că a sosit timpul pentru eliberarea lor și pentru reîntoarcerea în țara strămoșească. Aceștia primiră cu satisfacție vestea, căutând să-i familiarizeze pe membrii familiilor și triburilor lor cu aceste gânduri.

Nenumărații ani de viață pribeagă și mai ales de sclavie n-au reușit să stingă în israeliți dorința de a trăi liberi în țara lor strămoșească, pe pământul Canaanului, dar prima condiție pentru cucerirea acestei țări era unirea tuturor triburilor într-un singur popor animat de aceleași scopuri și având o singură concepție religioasă. Toate aceste năzuințe și străduințe de unitate națională aveau să-și găsească întruchiparea în Moise, cel mai mare erou național al poporului evreu.

Făgăduința că îi va da o descendență numeroasă lui Abraham (*Gen 12,2; 15,4-5*, dar mai ales *17,4-5*), Dumnezeu a împlinit-o și astfel Cartea Exodului ne prezintă familia patriarhului Iacob coborâtă în Egipt cu șaiszeci de persoane (*Gen 46,26*) acum a devenit un popor numeros, un popor așa cum Domnul și l-a dorit să fie (*Ex 1,7*).

Această demografie crescută în rândul evreilor i-a speriat pe egipteni, un popor străin chiar la frontieră, în delta orientală a Nilului, pământul lui Goșen populat de evrei, era o adevărată amenințare, deoarece alături de alte populații semitice puteau ridica semne de împotrivire asupra statului egiptean. Un fapt asemănător s-a întâmplat sub dominarea hiksoșilor la sfârșitul secolului al XVIII-lea -jumătatea secolului al XVI-lea, care crease un mic regat de sine stătător în zona fertilă a deltei Nilului.

Faptul că evreii proveneau dintr-o cultură diferită , ei erau păstori, liberi să își conducă turmele pe oriunde doreau și să facă ce știau deja, le-a fost foarte greu când au început să facă cărămizi sub soarele dogoritor al Egiptului și sub asuprirea clară a acestei nedorite populații și întoarsă practic împotriva lor. De fapt se dorea decimarea lor, totodată și folosirea lor la muncile grele și împovărătoare pentru poporul egiptean. Toate construcțiile pentru adăpostirea cazărnilor armatelor de graniță (*Ex* 1,10-11), a orașelor depozit dorite de statul egiptean au fost realizate prin asuprirea și folosirea evreilor.

Descrierea oferită de text acestei munci dă măsura exactă a condiției umane și sociale în care Israel se găsea.¹³

Pentru a prezenta verbul și a substantivul într-o formă convenabilă în aceste două cazuri, este necesară contextualizarea în întreaga pericopă. Astfel, în prima pericopă a capitolului I (*Ex* 1,1-14), verbul „`āvad” este folosit de două ori, o dată în forma cauzativă (cf. versetul 13) și mai apoi în forma simplă (cf. versetul 14) și substantivul muncă doar de trei ori în versetul 14.

Pentru a obține scăderea ratei natalității poporului evreu, în versetul 11 apare scris următorul text : *De aceea au pus peste ei supraveghetori de lucrări, ca să-i împleteze cu munci grele.*

Aici, cuvântul „lucrări” este folosit pentru a indica atât munca supusă a populațiilor subjugate și adusă la condiția de sclavi (este cazul din *Jud* 1.33); cât și munca populației proprii, adusă și ea, la fel, la condiția de muncitori pentru construcțiile impunătoare (este și cazul lui Solomon care îi transforma pe israeliți într-o turmă de muncitori pentru construcțiile faraonice din regatul său: *1Reg* 5,27; chiar dacă mai apoi se va spune că într-adevăr, regele obligase la munci forțate populațiile cananee care nu au fost distruse și au supraviețuit, în timp ce israeliții nu au avut niciodată o condiție servilă, ci mai degrabă funcții de onoare: *1Reg* 9,22. Probabil ne găsim în fața a două versiuni diferite, cea de-a doua cu intenții de revizuire).

Al doilea substantiv, „munci grele”, poate fi tradus prin munca grea, ingrată și gratuită. Apare, desigur, și în *Ex* 2,11; 5,4s; 6,6s. Este un termen care explică cu exactitate condiția socială și umană a evreilor din Egipt.

În acele vremuri biblice s-a ridicat peste Egipt un nou rege, care nu-l cunoscuse pe Iosif. El a zis către poporul său: *Iată că neamul fiilor lui Israel e mult mai numeros și mult mai*

¹³ Cf. SCHULTZ S., *op. cit.*, p. 89.

puternic decât noi. Să facem un plan încât să-I împiedicăm să se mai înmulțească; altfel, la vreme de război se vor uni și ei cu vrăjmașii noștri, ne vor biroui și-apoi vor pleca din țară. Si astfel au pus peste ei vătafi de corvoadă, pentru ca prin munci grele să le facă viața grea; și i-au zidit lui Faraon cetăți-grânare: Pithom și Ramses. Dar cu cât erau mai apăsăți, cu atât ei se înmulțeau și deveneau mai puternici. Egiptenii au hotărât atunci să termine cu fiii lui Israel. Ei i-au redus la sclavie istovitoare și le făceau viața amară prin lucrări grele: la frământarea lutului, la cărămidărie și la tot felul de munci pe câmp; așadar, prin orice fel de muncă, la care îi sileau cu strășnicie.

Apoi regele Egiptului le-a grăit moașelor evreice, dintre care una se numea Sifra și alta Puam, și le-a zis: Când moșiți la evreice, luați seama când sunt să nască, fiți atente la sexul copiilor lor; de va fi băiat, omorâți-l, iar de va fi fată s-o cruțați”. Moașele însă s-au temut de Dumnezeu; ele n-au făcut precum le poruncise regele Egiptului, ci i-au lăsat pe băieți în viață... Atunci Faraon i-a poruncit întregului său popor: Tot copilul de parte bărbătească ce li se va naște evreilor să-l aruncați în Nil; pe fete însă, pe toate, să le lăsați în viață. Faraon le-a poruncit vătafilor și supraveghetorilor: De-acum să nu-i mai dați poporului paie pentru facerea cărămizilor, așa ca mai înainte, de-acum să se ducă ei să-și adune paie. Dar să-i siliți să facă tot atâtea cărămizi ca mai înainte; să nu le scădeți nimic, fiindcă stau degeaba (Ex 3,9-12).

În Egipt cărămida este materia primă prin excelență.¹⁴ În perioada constructivă a puterii nevoia de cărămizi este practic nelimitată; casele particulare, edificiile civile și militare, reclamau mai mult cărămizi decât piatră; zidurile despărțitoare ale grădinilor de legume sunt din cărămizi; enormele incinte ale orașelor fortificate sunt tot din cărămizi.

La porunca lui Dumnezeu, Moise și Aaron s-au prezentat la Faraon și i-au cerut să-l lase pe Israel să plece pentru un pelerinaj religios în pustiu. Prin această cerință, care a fost refuzată, s-a evidențiat hotărârea lui Faraon de a-l ține pe israeliți în robie, cât și faptul că era exclusă orice libertate pentru națiunea înrobă, inclusiv cea religioasă. Nu numai că au fost refuzați, dar robia a fost mult înăspriată. Faptul acesta duce la o învinuire a lui Moise și a lui Aaron de către popor, precum și la apelul lor fierbinte către Dumnezeu. Prezentarea genealogiei lui Moise este

¹⁴ Cf. NEHER A., *op. cit.*, pp. 83-85.

un semn al responsabilității ce urma să o aibă cei prezentați. Dumnezeu își înnoiește făgăduința și-l trimite din nou la Faraon.

Urmează mai multe încercări,¹⁵ în care Moise și Aaron caută să-l convingă pe Faraon să cedeze în fața planului lui Dumnezeu. Transformarea toiagului în șarpe îi determină pe vrăjitorii Egiptului să recurgă la gesturi asemănătoare. Deși șarpele lui Moise îi înghite pe cei ai vrăjitorilor și apoi se transformă în toiag – dovedindu-se prin aceasta supremația lui Iahve față de Faraon și autoritatea acestuia – Faraon se împotrivesc categoric.

Aici este prezentată în Biblie prima perioadă a minunilor biblice. A doua a fost pe vremea profeților Ilie și Elisei, când, de asemenea, se vede o confruntare între adevăratul Dumnezeu și zeitățile timpului, iar a treia a fost când însuși Dumnezeu a coborât în Fiul Său, pentru a-L revela pe Tatăl, adevăratul Dumnezeu.

Manifestările puterii divine – semnele sau “urgile” asupra poporului egiptean

Urmează primele nouă plăgi,¹⁶ care evidențiază încercarea lui Dumnezeu de a-i conștientiza pe Faraon și pe Egipteni de supremația Sa și de inutilitatea încrederii în zeii morți ai Egiptului. Egiptenii se închinau la un număr de 80 de zei, dintre care cei mai populari au fost confrunțați cu puterea divină.

1. Prin prefacerea apei în sânge a fost provocat și discreditat zeul Mapi, al Nilului, înrudit cu Osiris și adorat ca sursă de viață în Egipt.
2. Invazia broaștelor a discreditat zeul Hega, simbol al fertilității.
3. Tărâna pământului se transformă în păduchi sau în țanțari..
4. Egiptul este invadat de “musca câinească”, însă ținutul Goșen, unde locuiau israeliții, a fost ocolit.
5. Ciurma vitelor – zeul Apis, boul sfânt, și zeița Hattor (vaca sacră) – au fost discreditați. În timp ce vitele egiptenilor au pierit, vitele israeliților au fost ocolite.
6. Vărsatul negru. Această urgie era îndreptată împotriva zeului vindecării și sănătății, cu numele de Imhotep. Chiar magicienii au fost atinși de această boală.

¹⁵ Cf. TALPOȘ V., *Studiu Introductiv în legea, istoria și poezia Vechiului Testament*, E.D.P., București, 1999, pp. 98-100.

¹⁶ *Ibid.*

7. Tunete puternice, cu foc ce atingea pământul, însoțite de grindină, au biciuit țara Egiptului. Ploaia era cu totul neobișnuită în această țară. Cantitatea de ploaie ce cade anual la Cairo nu atinge decât 4-5 cm. De data aceasta, a fost o groaznică furtună. Faraon recunoaște adevărul înaintea lui Dumnezeu; lui i se dă posibilitatea de a se pocăi. Își recunoaște profund păcatele și cere să înceteze furtuna, promițând că îi va lăsa pe israeliți să plece. Însă, așa cum Moise a prezis, Faraon și-a retras iarăși cuvântul. Faraon nu mai avea harul pocăinței și al iertării.
8. Lăcustele. Plaga a opta vine după o serioasă prevenire din partea Domnului către Faraon. Nu numai că îi vorbește prin Moise, însă chiar slujitorii săi îndrăznesc să-l îndemne să-i lase pe israelii să plece, că altfel “piere Egiptul”. Faraon este gata să-i lase pe bărbați să meargă să aducă jertfe Domnului, însă fără să le ia pe femei, ca și pe copii. Moise afirmă că la o sărbătoare în cinstea Domnului ar trebui să fie tot poporul. Supărat, Faraon îi izgonește dinaintea lui, iar lăcustele invadează țara. Faraon îi recheamă pe Moise și pe Aaron și își mărtutisește păcatul: “Am păcătuit”, ceea ce dovedește îndurarea lui Dumnezeu. Însă când plaga a încetat, lui Faraon i s-a împietrit inima și nu i-a lăsat să plece. Plaga a fost și o confruntare ironică a zeilor Isis și Serapis care se presupunea că apăra țara de asemenea calamități.
9. Fără nici o altă prevenire, cea de a noua plagă a lovit din plin țara Egiptului. Timp de trei zile a fost întuneric beznă în toată țara, excepție făcând ținuturile locuite de evrei. Această plagă a fost o cruntă provocare a zeului-Soare (Ra) al Egiptului. De data aceasta, Faraon este dispus să lase întreg poporul să plece, fără însă să-și ia cu ei turmele. Cu această ocazie Moise pronunță memorabila frază: “Și turmele noastre tot trebuie să meargă cu noi, și să nu rămână o unghie din ele...”. Împietrirea la care ajunge Faraon, de data aceasta, îl determină să-l izgonească pe Moise, poruncindu-i să nu mai apară înaintea sa.

Aruncând o privire asupra primelor nouă plăgi, se poate ușor observa desfășurarea acestora după un plan bine definit,¹⁷ urmărind scopul pe care îl avea Dumnezeu.

Cele nouă plăgi formează trei grupe de câte trei, adică trei triplete bine organizate. În fiecare triplet i se cere lui Moise ca, mai întâi, să se prezinte în fața lui Faraon lângă râul Nil,

¹⁷ Cf. TALPOȘ V., *op. cit.*, p. 68.

dimineața, și să-l avertizeze. Apoi, e trimis la palatul la Faraon, iar la fiecare a treia plagă, Dumnezeu poruncește lui Moise și lui Aaron să declanșeze plăgile fără nici o avertizare.

Trebuie remarcat faptul că la primele cinci plăgi, de fiecare dată, Faraon își împietrește inima, fapt care indică voința liberă și alegerea lui Faraon în această decizie, precum și responsabilitatea acestuia pentru neascultare. Începând cu plaga a șasea, Dumnezeu îi împietrește inima, indicând depășirea limitei harului și așteptării divine, deși uneori Faraon a ajuns să recunoască vina, să ceară îndurarea și să încline spre decizia așteptată de Dumnezeu.

Plaga a zecea constituie o categorie aparte și este partea integrantă în desfășurarea actului marii împliniri – ieșirea israeliților din Egipt.

Cea de a zecea plagă era rezervată pentru împlinirea planului divin,¹⁸ pentru ieșirea israeliților din robie. Uciderea tuturor întâilor născuți este prevestită lui Faraon. Scopul era să se dovedească, cu certitudine, că atât Faraon cât și întâiul său născut, considerați ca întrupări ale zeilor, nu erau decât ființe muritoare, dependente de dătătorul vieții – Dumnezeu. El arată că nu dorește să distrugă întreaga națiune egipteană, ci că, în mod simbolic, aplică judecata sa disciplinară asupra națiunii egiptene neascultătoare.

Și israeliții sunt pregătiți pentru mărețul eveniment. Același eveniment, care pentru egipteni însemna moarte și pedeapsă, pentru poporul lui Dumnezeu însemna viață și eliberare.

Tradițiile biblice relatează cum Faraonul se opune imediat planului lui Moise, însă cedează în urma manifestărilor puterii lui Dumnezeu.¹⁹ Aceste manifestări ale puterii divine sunt concretizate în așa-numitele *plăgi*, sau *minuni*, sau *semne*. Acestea sunt destinate să-i ofere autoritate lui Moise atât în fața israeliților, cât și în fața Faraonului.

S-a încercat să se explice aceste *plăgi* pe cale naturală, ca niște fenomene care au cauzat anumite calamități; iată însă părerile cele mai recente ale bibliștilor cu privire la aceste *plăgi*:

Explicația cosmică:²⁰ în cursul mileniului al II-lea, o cometă ar fi atins de două ori pământul, iar acest eveniment ar explica exodul și teofania din Sinai. Praful de culoare roșie rezultat din acest fenomen a colorat Nilul, a iritat pielea animalelor și oamenilor, provocând boli de natură canceroasă; au avut loc întunecări ale atmosferei, cutremure de pământ, precum și moartea noilor-născuți, iar mișcările de ape au facilitat trecerea Mării Roșii. Aceste evenimente

¹⁸ Cf. TALPOȘ V., *op. cit.*, pp. 98-100.

¹⁹ Cf. PETERCĂ V., *De la Abraham la Iosua*, Institutul Teologic Romano-Catolic, București, 1996, pp. 98-102.

²⁰ *Ibid.*

cosmice au creat printre oameni o pierdere bruscă a controlului mintal și bineînțeles au pus și bazele relatării biblice despre eliberarea minunată a evreilor din Egipt. Există de asemenea o explicație geologică, care vizează o posibilă erupție vulcanică, dar și o explicație naturalistă, care arată cum o plagă ar fi putut provoca o alta. Totuși, această explicație naturalistă prezintă două inconveniente majore: nu păstrează și nici nu explică aspectul miraculos al *plăgilor* și nici intenția lor de a fi o lecție pentru Faraon.

Relatarea biblică despre Moise conține și unele aspecte de folclor egiptean, așa cum ar fi șarpele schimbat în toiag sau apa schimbată în sânge, care amintesc de isprăvile magicienilor egipteni.

Moise, conform *Ex* 4, 1-9, se bucură de asemenea puteri excepționale: toiagul preschimbat în șarpe, mâna devenită leproasă și apa schimbată în sânge arată puteri prin care el trebuia să dovedească evreilor că este trimis de Iahve. Exodul nu este singura carte biblică ce face referire la cele zece plăgi: ele mai sunt amintite, mai ales în *Ps* 78, 43-51 și *Ps* 105, 27-36. Despre aceste semne minunate evreii au povestit din generație în generație; Exodul se face doar interpretul uneia din aceste tradiții.

În urma primelor nouă plăgi, Faraonul rămâne neclintit în hotărârea sa de a refuza punerea în libertate a evreilor. Acestora le rămâne o singură șansă, aceea de a fugi, ceea ce și fac. În felul acesta, Exodul reia de fapt o altă tradiție a Exodului-fugă, care este independentă de cea legată de cea de-a zecea plagă, în urma căreia evreii sunt pur și simplu izgoniți din Egipt.

În urma confruntărilor dintre Moise și Faraon, textul biblic lasă să se înțeleagă că scopul plăgilor a fost acela ca Faraonul să recunoască faptul că Domnul există și că El este puternic. În felul acesta, Faraonul primește un răspuns la o întrebare precisă a sa: *Cine este Domnul, pentru ca eu să ascult de El?* În urma primelor nouă plăgi, Faraonul nu cedează; probabil avem de-a face aici cu un corp literar de sine stătător, destinat să-l pregătească pe cititor pentru ceea ce urmează. Încăpățânarea Faraonului va da naștere la o dovadă și mai strălucită a puterii divine – este vorba de miracolul Mării. Evreii vor beneficia de această minune, căci ea are drept scop *ca israeliții să știe că Eu sunt Domnul*, și de fapt în urma miracolului Mării se vor convinge.²¹

Cea de-a zecea plagă este strâns legată de sărbătorirea Paștelui, iar Paștele, la rândul său, este strâns legat de eliberarea din robia Egiptului.

²¹ Cf. PETERCĂ V., *op. cit.*, pp. 98-102 .

Chiar în noaptea în care evreii sărbătoresc Paștele, Iahve îi lovește pe întâii-născuți ai egiptenilor; copiii evreilor însă sunt ocrotiți grație ritului pascal. În aceeași noapte, evreii părăsesc Egiptul. Totuși, din textul biblic reiese că momentul culminant nu este sărbătorirea Paștelui, ci miracolul Mării. Desigur, capitolele despre sărbătorirea Paștelui sunt foarte importante; ele constituie de fapt singura sursă despre originile acestei sărbători.

Urgiile i-au arătat faraonului puterea lui Dumnezeu în folosul lui Israel, în contextul în care, în perioada Nouului Regat, puterea lui Faraon era neîntrecută între națiunile contemporane.

Israel a devenit și el conștient în aceeași măsură de intervenția divină. Fiind în robie timp de mai multe generații, israeliții nu fuseseră martorii unei demonstrații a puterii lui Dumnezeu în vremea lor. Fiecare urgie care urma aducea cu ea o manifestare mai puternică a supranaturalului, astfel că odată cu moartea primilor născuți, israeliții și-au dat seama că Cineva atotputernic îi eliberează.²²

Pentru israeliți, Dumnezeu stabilește un nou calendar pe baze teologice, în locul celui bazat pe ciclul natural. Plaga a zecea și felul în care urma să fie aplicată demonstrează că israeliții nu erau considerați superiori egiptenilor prin natura lor. Distincția acordată lor se datora grației lui Dumnezeu. Sunt salvați de la moarte doar întâii născuți ai familiei care aveau stâlpii și pragul de sus al ușii casei stropiți cu sângele unui miel. Fie întâiul născut, fie mielul care îl substituia, urma să moară. Un miel fără cusur trebuia luat de către fiecare familie în ziua a zecea și apoi junghiat în ziua a paisprezece a lunii întâi a anului. În același timp, îngerul morții a străbătut prin toată țara Egiptului omorându-i pe toți întâii născuți ai țării, trecând însă pe lângă casele israeliților fără să le cauzeze vreun rău acestora. La miezul nopții, pe când egiptenii își plângeau – fiecare – morții, israeliții, gata de drum, sărbătoreau paștele și ieșirea lor din robie.

Urgiile sunt cel mai bine explicate ca fiind o manifestare a puterii lui Dumnezeu prin fenomene naturale. Nu trebuie exclus nici elementul natural, nici cel supranatural. Toate urgiile au elemente cunoscute de obicei egiptenilor, cum ar fi broaștele, insectele și inundația provocată de revărsarea Nilului. Dar intensitatea acestor fenomene naturale, precizarea exactă a venirii și încetării urgiilor, cât și deosebirea făcută între israeliți și egipteni, israeliții fiind protejați de anumite urgii, erau elemente care ar fi trebuit să-l determine pe cel care nu credea în supranatural să-i recunoască existența.

²² Cf. SCULTZ S., *op. cit.*, pp.71-73.

Exodul din Egipt a fost pentru Israel cel mai mare eveniment din vremurile Vechiului Testament. Când Faraon și-a dat seama că primul născut din fiecare casă egipteană fusese ucis, el a permis plecarea lui Israel. Respectarea Paștelui a devenit un memento annual al faptului că Dumnezeu i-a eliberat din robie. Luna Abib, cunoscută mai târziu ca Nisan, a marcat după aceea începutul anului lor religios.

Munca impusă de către Faraon este impusă pentru ea însăși, trebuie prin povara care îi este proprie, și fără să se ia în calcul productivitatea, să strivească oamenii care o prestează sau, mai curând, potrivit chiar Exodului (*Ex* 1,11), să-i umilească. Cu acest decret al Faraonului, părăsim domeniul limpede al legilor economice, pentru a pătrunde în acela tenebros și obscur al lumii concentraționare.

Mistica urii stabilește arareori o scară a obiectivelor sale.²³ Ceea ce o caracterizează e faptul că se străduiește să le realizeze pe toate, cu o egală încăpățănare. Decretele Faraonului – jugularea natalității băieților cu ajutorul moașelor, înecarea tuturor copiilor de sex bărbătesc – exprimă crime de genocid. Este vorba de un atentat la trupul și la sufletul victimei. Globalitatea însăși a acestui act indică faptul că el se înfăptuia într-o lume concentraționară, în care sârma ghimpată se închidea asupra celui care, indistinct, este, în același timp, cobaiul degradării și condamnatul la moarte.

În Egiptul Antic, ca și la Auschwitz, semnul supravegherii active, al participării spectatorului la jocul victimei (ca într-o piesă), e biciul²⁴. Faptul că supraveghetorii erau recrutați, jumătate dintre egipteni, jumătate dintre victimele evreiești, este un alt indiciu concentraționar, care contribuie efectiv la umilirea omului în om.

Sadismul și genocidul sunt aspectele conjugate ale experienței concentraționare. Le găsim răspândite în istorie. Ceea ce face însă Egiptul și Auschwitzul atât de apropiate nu este doar violența exercitată împotriva aceluiași popor, ci faptul că, și într-un caz și în celălalt, acesta este obiectivul unui veritabil sistem administrativ. Este vorba despre practicienii violenței.

Moise a rupt acest cerc al infernului concentraționar.²⁵ În acest monolit al mizeriei, el a făcut o breșă. Importanța faptului nu constă doar din consecințele imediate, oricare ar fi fost amploarea fisurii provocate de Exod în regatul egiptean; oricât de extraordinară a fost șansa

²³ Cf. NEHER A., *op. cit.*, pp. 85-87.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Cf. NEHER A., *op. cit.*, p. 78.

acordată poporului evreu fugar și eliberat. Ceva încă mai esențial s-a realizat: ruperea unui blestem care apăsa asupra umanității în mizerie, tangibilă în Egipt, sub formele ei cele mai acute. Răsturnarea integrală a tuturor valorilor mizeriei s-a operat, antrenând după sine și persoanele care le întrupau în mod concret. Sclavul, străinul, întemnițatul, proletarul, au fost restabiliți în acea zi la condiția lor de oameni. Nu doar Israel este cel care a trăit Exodul, ci, odată cu el, marea masă umană. (*Ex*, 12,38). Breșa creată deschide de acum o cale de ieșire. Ea constituie, străbătând istoria, eterna sfidare la adresa violenței.

Această sfidare Moise a lansat-o deplin conștient și într-o perfectă autonomie. Dacă în cursul evenimentelor decisive ale Exodului, Moise nu este decât auxiliarul lui Dumnezeu, el creează, în avans, ucigându-l pe gardianul egiptean, un zbir, breșa care va lărgi mai târziu intervenția divină. Printr-o anticipare explozivă, adunând într-o singură străfulgerare ceea ce va realiza apoi Exodul, în timp, cu prudență și răbdare, uciderea egipteanului atestă întâlnirea lui Moise cu violența. Spectator al unei nedreptăți și a unei degradări a omului, el resimte lezarea demnității celui alt ca și cum ar fi fost asasinat el însuși: rupând cu egoismul Eului său, el își descoperă aproapele. La urma urmei, această descoperire provoacă Exodul. Distanța dintre oameni a dispărut. Din “celălalt”, care până atunci putea să se evapore într-o neasemănare absolută, fiecare a devenit “aproapele”.

Munca este zilnică asemenea pâinii cea de toate zilele. Ea nu poate fi continuă până la epuizarea tuturor forțelor omului. Ea are nevoie de pauze, de odihnă, de oprire din când în când. Datoria omului este să înobileze munca, nu să îl distrugă, să îl dezumanizeze. Munca poate deveni alienantă numai atunci când ea nu mai poate răspunde aspirațiilor de fond ale omului, îi știrbește din personalitate, nu mai este el actorul principal, nu mai are el capacitatea de a se conduce singur.

Munca are tendința să devină contrară omului dacă ea conduce la moartea sa interioară, răpindu-i libertatea și lăsându-l în condiția unui om depersonalizat, de rob, ființă care nu mai reușește să se conducă și care este doar în slujba altora. Orice formă de sclavie fie ea psihologică, socială și juridică nu este decât o micșorare a omului, este o tentativă de ucidere îndreptată împotriva omului. Nu contează dacă sclavul de orice gen este de acord sau chiar dorește sclavia, deoarece e mai sigură decât o libertate nesigură, plină de probleme, dispusă permanent pericolelor.

CAPITOLUL AL II-LEA

Demnitatea muncii în teologia Noului Testament

2.1. Isus Cristos, slujitorul Tatălui

Limbajul propriu vocației nu este folosit de Noul Testament cu privire la Isus Cristos. Deși Isus evocă mereu misiunea pe care a primit-o de la Tatăl, nu se spune nicăieri că Tatăl l-ar fi chemat, iar această absență este semnificativă. Vocația presupune o schimbare a existenței, chemarea lui Dumnezeu îl surprinde pe om în preocupările sale obișnuite și îl angajează către o țintă al cărei secret Dumnezeu și-l rezervă, *către țara pe care ți-o voi arăta eu (Gen 22,1)*. Or nimic nu indică la Isus Cristos luarea la cunoștință a unei asemenea chemări. Botezul său este, o scenă de investitură regală: *Tu ești Fiul meu (Mc 1,11)* dar și prezentarea de către Dumnezeu a Slujitorului în care își găsește toată desfătarea, dar nimic nu evocă aici scenele de vocație: de la un capăt la celălalt al evangheliilor, Isus știe de unde vine și unde merge (*In 8,14*) și dacă merge acolo unde nimeni nu poate să-l urmeze, dacă destinul său este de un tip unic este astfel nu în virtutea unei vocații, ci a ființei sale²⁶.

Când întâlnim un om, întotdeauna încercăm să-l clasificăm după anumite scheme: bun-rău, bogat-sărac, deștept-prost, sociabil-insociabil, progresist-conservator. Isus scapă tuturor schemelor. Pe vremea lui Isus erau diferite grupuri dar Isus nu poate fi încadrat în niciunul.

În Cristos se adevăresc Scripturile, mai exact, Cristos realizează tot Vechiul Testament. Conform Noului Testament, în viața lui Isus din Nazaret avem o concentrație biblică. Evangheliile sunt pârga întregii Scripturi, iar pârga Evangheliilor este Evanghelia lui Ioan: nimeni nu-i poate culege înțelesul dacă nu și-a sprijinit capul pe pieptul lui Isus și nu a primit-o de la Isus pe Maria ca Mamă. În El se unesc tipuri de mediatori aparent ireconciliabili: întrucât e *Fiul lui David* și Cristos, Uns, *preot preaînalt* și noul templu *Slujitorul lui Iahve*²⁷ și al doilea

²⁶*Vocabular de Teologie Biblică*, Editura ARCB, București 2001, p. 781.

²⁷*Slujitorul Domnului* - în Biblie, numele *Slujitorul lui Dumnezeu* este un titlu de onoare. Dumnezeu îl numește *slujitorul meu* pe cel care îl cheamă să colaboreze la planul său. Pentru a împlini acest plan îl trimite pe Fiul său, care este Slujitorul lui Dumnezeu prin excelență. Acest titlu exprimă aspectul cel mai misterios al misiunii Lui răscumpărătoare.

Moise *Fiul Omului* și Cuvântul și Înțelepciunea lui Dumnezeu, este considerat ca mijlocitorul mântuirii ideale și totale, atât cerească cât și regală, sacerdotală și profetică²⁸.

În această concentrație cristologică toată neputința și nereușita omului de a-l cunoaște pe Dumnezeu Treime sunt depășite. În Cristos, în acest mijlocitor universal, care realizează și, simultan personifică adevăratul Israel, teocrația și mediația mântuirii, Iahve și Israelul, Dumnezeu și omul se găsesc atât de intim uniți, încât pe viitor este exclusă orice posibilitate de disociere. Toate acestea au fost realizate în Cristos, deoarece prin depășirea insuccesului și neputinței sfârșelnice omenești, mărturia și așteptarea biblică fundamentală au fost realizate definitiv în el, în Emanuel, în Dumnezeu-cu-noi²⁹.

Isus s-a arătat a fi conștient de chemarea sa și a trăit în propria-i viață angajamentul de a fi în mijlocul oamenilor și de a le vesti lor intervenția lui Dumnezeu în istoria oamenilor. A referit constant viața sa pământească la angajarea primordială a Tatălui, deoarece a spus că a fost trimis de Tatăl și s-a comportat toată viața ca un trimis al său, ca unul care a înaintat permanent în ucenicia ascultării față de Tatăl. În evanghelie, expresia *acela care m-a trimis* este des repetată de Isus pentru a-l indica pe Tatăl. Caracteristica cea mai importantă a atitudinii lui Isus, adică bunăvoința sa față de păcătoși se explică prin misiunea pe care a primit-o. Dinamismul iubirii sale salvifice, care se manifestă în tot ministerul său pastoral provine de la Tatăl.

Isus este conștient că a fost trimis și ca atare are o misiune: aceea de a predica și de a vesti Împărăția lui Dumnezeu. Această misiune El o desfășoară în mod itinerant, fiind alături de oameni acolo unde aceștia locuiau, fără a aștepta ca ei să alerge la El: *să mergem în altă parte, prin cetățile învecinate ca să predic și acolo, căci pentru aceasta am venit (Mt 4,23)*.

Alături de modul de a acționa, important este și conținutul misterului vieții lui Isus, adică obiectul predicării sale. Evanghelistul Marcu sintetizează mesajul lui Isus printr-o frază care rezumă conținutul misiunii sale: *timpul s-a împlinit și Împărăția lui Dumnezeu este aproape; convertiți-vă și credeți în Evanghelie (Mc 1,15)*.

Vestea fundamentală conținută în mesajul lui Isus este așadar apropierea Împărăției lui Dumnezeu. Așteptarea lui Israel este pe punctul de a se împlini, intervenția lui Dumnezeu, așteptată și invocată mult timp, este gata să se împlinească. Isus anunță că Dumnezeu, ca și rege

²⁸FERENȚ E., *Isus Cristos, Cuvântul lui Dumnezeu intrupat pentru mântuirea omului*, Editura Sapienția, Iași 2004, p. 214.

²⁹*Ibid.*

al universului intră direct în istoria omului și o transformă profund prin persoana sa, acolo unde însuși Dumnezeu se manifestă pentru a schimba lumea. Aceasta este Vestea cea Bună. În fața ei, fiecare om este îndemnat să-și schimbe mentalitatea, să se încreadă în acest cuvânt și să-l accepte cu entuziasm. Fiecare chemare este legată de cea a lui Cristos, care în mod istoric a făcut din viața sa apostolică un apel, o invitație, o convocare permanentă.

Mesajul lui Isus arată deschiderea universală a intervenției divine, iar comportamentul său revelează o voință de comunicare și de comuniune cu toți oamenii. El depășește orice tip de barieră: acceptă pe cei mici și pe cei mari, săraci și bogați, bolnavi, leproși și îndrăciți, acceptă un nou stil de viață, se mișcă cu toată libertatea printre păcătoși, vameși, hoți și oameni nu prea bine văzuți. Isus a fost un om liber pentru că a activat întotdeauna în mod dezinteresat. Nu-l îngrijorează viitorul vieții sale (*Mt 6,24*). Libertatea este o particularitate a personalității sale dar este mult mai mult decât atât: libertatea este nucleul mesajului său.

Isus este considerat profet pentru că vorbea într-un stil profetic, așa cum făcuseră profeții în numele lui Dumnezeu. Dar Isus este mai mult decât un profet. Nu are nevoie să legitimizeze predica lui vorbind despre o chemare specială primită de la Dumnezeu, cum făceau profeții iudei care începeau cu *așa vorbește Dumnezeu*. Isus folosește o formă proprie, necunoscută până atunci: *adevărat vă spun*. Nu se mișcă în cadrul vechii Alianțe, ci vestește ceva complet nou: Împărăția lui Dumnezeu care începe să fie realitate.

Duhul Domnului este peste mine: de aceea m-a uns și m-a trimis să bine-vestesc săracilor (Is 61, 1-2). În acest pasaj sunt trei elemente: Duhul, consacrarea și misiunea. Sunt gesturi și cuvinte numeroase ale lui Cristos care luminează sensul acestei vocații speciale și meditănd istoria lui Isus se înțelege fără dificultate că nucleul profund din experiența sa religioasă este dăruirea totală de sine. Dăruirea lui Isus nu vine în mod simplu dintr-o poruncă a Tatălui, dar este prelungirea unei iubiri precedente și primite: *Precum m-a iubit pe mine Tatăl și eu v-am iubit pe voi (In 15, 9)*. Acesta este nucleul care a generat și a dat formă *vocației* lui Isus, și la fel cum a dat formă *vocației* sale, tot așa continuă să dea formă altor *vocații*.

Domnul Isus este prototipul și fundamentul noii umanități. În El, adevărata *imagine a lui Dumnezeu (2Cor 4,4)*, își găsește împlinirea omul creat de Dumnezeu după chipul Său. În mărturia definitivă de iubire pe care Dumnezeu a făcut-o prin crucea lui Cristos, toate barierele dușmăniei au fost deja înlăturate. (*cf.Ef 2,12-18*).

Dacă Isus s-a dăruit în întregime oamenilor nu e numai pentru că, voia să asculte de Dumnezeu, nici pentru că voia să-i mulțumească și nici pentru că voia să iubească oamenii care sunt dragi lui Dumnezeu, dar pentru că era convins că dăruirea de sine este unicul mod, pentru a arăta oamenilor cine este Dumnezeu³⁰.

2.2. Vocația apostolică

Termenul *apostol* vine din limba greacă *apòstolos* și se traduce : *trimis, mesajer, însărcinat cu o misiune*. Cuvântul apostol apare doar de nouă ori la Sinoptici și niciodată la Ioan care îi numește pe apostoli ucenici, însă Faptele și epistolele lui Pavel îl folosesc din belșug. În sens restrâns, cuvântul li se aplică fiecăruia dintre cei Doisprezece. Sinopticii par a distribui apostolii în trei grupuri: în primul rând cei chemați la început, adică Simon Petru și fratele Andrei și frații Iacob și Ioan, fii lui Zebedeu; apoi grupul de patru format din Filip, Bartolomeu, Matei și Toma; în sfârșit cel alcătuit din frații Iacob și Iuda, fii lui Alfeu, din Simon Zelotul și Iuda Iscarioteanul. Chiar dacă ordinea numelor diferă înăuntrul fiecăruia dintre acestea trei grupuri, capul de listă, respectiv Simon Petru, Filip și Iacob al lui Alfeu, rămâne mereu același. Iscarioteanul avea să fie înlocuit în cele zece zile dintre înălțare și Rusalii de către Matia. Cei doisprezece apostoli își primiseră învățătura, educația și misiunea direct de la Cristos; împărtășindu-i viața, ei fuseseră martori ai existenței sale publice, ai minunilor sale, ai Învierii și ai Înălțării sale³¹.

Isus nu are nevoie să audă chemarea lui Dumnezeu, însă El cheamă pe mulți să-l urmeze, chemarea fiind mijlocul prin care îi grupează în jurul său pe cei Doisprezece. El adresează și celorlalți o chemare asemănătoare (*Mc 10,21*) și toată propovăduirea sa are ceva ce comportă o vocație: o chemare la urmarea sa pe o cale nouă, a cărei taină îi aparține. Și dacă sunt *mulți chemați, dar puțin aleși*, motivul este faptul că invitația la Împărăție este o chemare personală, la care unii rămân surzi (*Mt 22,1-14*)³².

³⁰FIorenzo A., *Între oameni*, Editura Sapienței, Iași 2001, p. 78.

³¹SLUȘANSCHI D., *Dicționar enciclopedic al Bibliei*, Editura Humanitas, București 1998, p. 54.

³²*Vocabular de Teologie Biblică*, ARCB, București 2001, p. 782.

La originea formării grupului celor doisprezece ucenici, se află inițiativa lui Isus. Vocația primilor apostoli ai lui Isus și răspunsul lor devin prototipul experienței credincioșilor chemați la rândul lor să-l urmeze pe Isus printr-o totală dăruire (cf. Mt 4,18-22). În cuvintele prin care Isus promite și oferă motivațiile chemării: *vă voi face pescari de oameni* este conținută intenția centrală a lui Isus care cheamă. Imaginea luată din meseria exercitată de cele două perechi de frați, corespunde stilului profetic și caracterului direct și autoritar al Cuvântului lui Isus. Invitația sa răsună ca un ordin și promisiunea lui vestește angajamentul și datoria misiunii, nelăsând spațiu altor activități care intervin. A fi pescari de oameni vrea să indice o participare la misiunea lui Isus³³.

Chemarea apostolilor de a-l urma pe Cristos se realizează în două locuri diferite: pe malul mării, unde sunt aleși primii discipoli (frații Simon și Andrei, Iacob și Ioan și Matei) și pe munte, aceasta adresându-se celor doisprezece.

Chemările de pe malul mării sunt narate după o schemă tip chemarea lui Elizeu, unde reiese: indicarea situației, vocația și urmarea. Cei chemați sunt întâlniți la locul în care își desfășoară activitatea, vocația primindu-se prin chemare, cei chemați abandonează activitățile precedente pentru a-l urma pe Isus (cf. Mt 20.22, 1Re 19,21). Vocația lui Matei este narată după aceeași schemă: Domnul îl întâlnește pe Matei la banca pentru impozite, îl invită să-l urmeze și el abandonează activitatea sa pentru a-l urma pe Isus.

Limbajul chemărilor primilor discipoli de pe malul mării a fost exprimat în trei moduri: Petru și Andrei au primit invitația *venții după mine*, expresie care va fi transformată în verbul *urmare*; Iacob și Ioan prin verbul *a chema*, iar Matei prin porunca *urmează-mă*.

Chemarea de pe munte nu se realizează în contextul vieții cotidiene, unde Cristos îi întâlnește pe primii discipoli ocupați cu munca lor, ci în locul revelației. Referirea la munte subliniază importanța evenimentului care avea să se împlinească. Isus se separă de mulțimea care îl urma, urcă pe munte și aici cu un act solemn cheamă la sine pe cei pe care îi vroia (Mc 3, 13). Evanghelistul Luca scoate în evidență importanța chemării de pe munte, care se înfăptuiește după o noapte de rugaciune, fiind conformă voinței Tatălui.

³³Cf. NEHER A., *op. cit.* p. 59.

Chemarea divină a celor doisprezece este prezentată de Marcu și Matei cu verbul *chemare, numire* și de Luca cu verbul *alegere*, două verbe specific vocaționale. După Luca, care transformă profund prezentarea lui Marcu, alegerea celor doisprezece a fost făcută de Isus dintr-un număr mai numeros de discipoli care credeau în El și l-au urmat pe munte.

În inițiativa lui Isus, care cheamă pe apostoli să-l urmeze, se simte puterea acelei autorități cu care Dumnezeu îi umple pe servitorii săi, așa cum s-a întâmplat cu Moise și profeții pentru a putea îndeplini misiunea lor în favoarea poporului. Răspunsul celor doisprezece la chemarea lui Isus este prompt, necondiționat. Cuvântul lui Isus și privirea pătrunzătoare ajung la inima celor chemați, astfel încât abandonează totul, urmându-L.

Celor care au împărțit destinul lui Isus cu integritate și perseverență, El le promite că-i va asocia la misiunea sa de judecător (escatologic): *Veți sta și voi pe douăsprezece tronuri ca să judecați cele douăsprezece triburi ale lui Israel (Mt 19,28; Lc 22,30)*. Reconstituirea Israelului ideal reunind triburile răspândite face parte din speranța mesianică proiectată la sfârșitul timpurilor. Prin alegerea celor doisprezece, Isus își însușește această speranță și anticipă realizarea ei. Datorită acestui rol de alegere a celor doisprezece în proiectul lui Isus, se înțelege că statutul lor are rigoarea și integritatea adeziunii religioase.

În câteva scene paradigmatică, cuvântul său definește înfățișarea apostolului: un om liber de falsele siguranțe, de legăturile de rudenie, fără nostalgii și regrete (*Lc 9,57-62*). Adeziunea necondiționată pe care Isus o cere apostolilor săi își găsește corespondentul doar în statutul religios al membrilor poporului lui Dumnezeu chemați să-l urmeze pe Dumnezeu din toată inima.

Radicalitatea exigențelor puse ca o condiție pentru urmare exprimă pe de o parte excepționala autoritate a lui Isus și pe de altă parte, urgența misiunii de a vesti Împărăția lui Dumnezeu (*Mt 10,37-39*).

O altă trăsătură ce califică identitatea apostolului lui Isus este deplina împărțire a destinului de a fi persecutat, ca o consecință logică a raportului personal și ireversibil care stă la originea sa. Chiar dacă unele sensuri ale *urmării* au fost recitate și aplicate în contextul persecuțiilor din partea primelor comunități creștine este negată posibilitatea ca la originea lor să fi fost un nucleu de cuvinte, prin care Isus definește statutul celui chemat în raport cu persoana și misiunea sa. Alegerea și constituirea grupului de doisprezece, revelează un aspect esențial al

actualizării proiectului istoric a lui Isus. Pe plan istoric nu este întotdeauna ușor a discerne tot ceea ce a trăit Isus, care cheamă, constituie și trimite grupul celor doisprezece, căci cuvintele și alegerile sale au devenit în tradiție principii și norme ideale pentru discipoli, identificați cu cei care cred, se convertesc și sunt membrii comunității creștine.

2.3. Slujirea lui Isus. Nunta din Cana Galileii (Ioan 2,1-12)

Isus îi cheamă pe apostoli să-l urmeze nu pentru a-i face să fie exclusiv cu persoana sa, ci pentru a-i pregăti pentru misiunea primită de la Tatăl. Ei sunt chemați de Isus la urmarea lui, îl însoțesc constant și trăiesc împreună cu el. Lângă el și prin el sunt pregătiți în activitatea lor pentru popor. De la El primesc *putere asupra duhurilor necurate, ca să le alunge, și să vindece orice boală și orice neputință (Mt 10,1)*.

Simbolismul vinului și limbajul biblic

Pentru a înțelege mai bine simbolul vinului e bine să ne oprim puțin pentru a vorbi despre limbajul biblic, care deși conține Cuvântul lui Dumnezeu totuși acest cuvânt este exprimat print-un limbaj uman.

Pentru a pătrunde mai profund în misterul și mesajul pe care Dumnezeu vrea să ni-l transmită prin Cuvântul Său e necesar să ținem cont și să devenim cât mai conștienți că acest Cuvânt s-a întrupat într-un limbaj particular cel al poporului evreu, într-un timp și spațiu istoric și cu un nivel cultural total diferit de cel actual în care spiritul agricol și viticol erau foarte simțite și trăite.

Limbajul simbolic se impune atunci când se înțelege că nu se poate vorbi în mod direct de realitatea lui Dumnezeu, care se află dincolo de experiențele noastre, ci în mod indirect, mai exact în simboluri, adică prin comparații luate din viața noastră. Limbajul simbolic este în felul acesta aluziv: nu definește realitatea lui Dumnezeu, ci face aluzii la ea și ne invită să o pătrundem. Se afirmă că Dumnezeu este dincolo de noi, dar în același timp că El este în viața noastră. În același mod se exprimă și se face cunoscută prin experiențele noastre, de la care derivă și simbolurile.

Limbajul biblic este unul concret. Sunt faptele cotidiene care alimentează misterul unui Dumnezeu care-l întâlnește pe om. Simbolul este, în Biblie, carnea limbajului, prin care mesajul cuvântului lui Dumnezeu este adresat omului în întregul său, inteligenței sale, avântului său emoțional, simțului său spre bine și frumos.

Paul Ricoeur spunea că simbolul dă de gândit. Într-adevăr Dumnezeu prin cuvântul său îl introduce pe teolog și pe spiritul contemplativ în miezul lucrurilor, în viața profundă și în tainele misterelor sale divine.

Privirea spirituală adună simbolurile într-un mod foarte original. În interiorul acestei organizări inspirate ea pune în evidență afinitatea lor naturală atunci când lucrurile se adună după esența lor precum: via, vinul, teascul, cupa sunt realități de ordin vinicol. Privirea poate rupe această legătură și să vadă via ca pe un câmp, vinul ca pe o licoare generoasă de beție și nebunie. Un anumit simbol poate intra în alcătuirea unor serii foarte diferite și chiar opuse de a fi interpretate. Înțelegerea simbolurilor biblice are scopul de a facilita citirea și înțelegerea Bibliei.⁴

Seria de simboluri în limbajul biblic precum lumina, întunericul, apa, vinul, casă, au rolul de a ne trimite într-o realitate care este “dincolo” și care este foarte greu de explicat în concepte. Acesta este evocat prin ceva care ne este cunoscut și cotidian, dar ne evocă altceva care nu este evident, palpabil, dar în același timp este profund și original. Simbolurile fiind de cele mai multe ori unicul mod de a exprima ceea ce limbajul comun nu este capabil să spună, sunt potrivite pentru a apropia misterul lui Dumnezeu și a permite omului să-și manifeste trăirea sa profundă.

Symbolistica biblică nu este un sistem de formule codificate. Cuvântul lui Dumnezeu nu este închis cu cheia, o cheia pe care ar păstra-o cu gelozie. El seamănă mai curând cu o sămânță pe care semănătorul o aruncă pe câmp fără să-i pese prea mult de rentabilitatea investiției sale.

Vinul în Vechiul Testament

Vinul, este un element pe care îl întâlnim frecvent în Biblie și care este pus alături de alimentele primordiale pentru hrana zilnică precum grâul și undelemnul și împreună reprezintă abundența mâncării și a darurilor bune pentru viață astfel găsim exprimat în Cartea Deuteronomului: *Voi da pământului vostru ploaie la vreme, timpurie și târzie, și-ți vei strânge*

⁴Cf. COCAGNAC M., *op. cit.*, pp.7-9.

pâinea ta, vinul tău și undelemnul tău (Dt 8,11.14). Acestea sunt promise și date omului ca semn de binecuvântare din partea lui Dumnezeu *Să-ți dea ție Dumnezeu din roua cerului și din belșugul pământului, pâine multă și vin, El face să crească iarba pentru vite și verdețuri pentru nevoile omului, ca pământul să dea pâine care-i întărește inima și vin care înveselește inima omului (Ps 104,14-15).*

Vinul este o băutură, dar nu o băutură oarecare precum este apa care are calitatea de a potoli setea. Vinul deține ceva mai mult. Are calitatea nu doar de a potoli setea, dar este o băutură care îmbucură inima omului astfel cânta profetul David în unul din psalmi *vinul înveselește inima omului(Ps104,15).*

Vechiul Testament ni-l prezintă pe Noe, tatăl noii umanități, ca fiind primul podgorean. Strugurele este un dar din partea lui Dumnezeu capabil să îndulcească viața unora care, pe cum Noe, îl urează. *Atunci a început Noe să fie lucrător de pământ și a sădit vie (Gn 9,20).*

Fericirea făgăduită de Dumnezeu credincioșilor săi este adesea exprimată sub forma unei mari abundențe de vin, după cum vedem în oracolele de mângâiere ale profetilor: *Voi aduce înapoi pe prizonierii poporului meu Israel; ei vor zidi iarăși cetățile pustiite și le vor locui, vor sădi vie și le vor bea vinul, vor planta grădini și le vor mânca roadele (Am 9,14), Ei vor veni și vor chiui de bucurie pe înălțimea Sionului; vor alerga la bunătățile Domnului, la grâu, la must și undelemn, la miei și la viței (Is 31,12)*

Marele scriitor britanic William Shakespeare spunea că „*vinul bun este o creatură familiară bună dacă e folosit cum trebuie*”.

Vinul este semn de prosperitate *Spăla-va în vin haina sa și în sânge de strugure veșmântul său.*

Printre sfaturile lui Siracide se află și sfatul de a lăsa ca vinul să se învechească, lucru care asigură garanția calității sale *Vin nou, prieten nou; când se va învechi, îl vei bea cu plăcere (Sir9, 10).*

Nu în ultimul rând, vinul, a fost considerat în Vechiul Testament o băutură privilegiată și făcea parte dintre elementele esențiale care erau oferite la ospete *A înjunghiat vite pentru ospăț, a pregătit vinul cu mirodenii și a întins masa sa” „Veniți și mâncați din pâinea mea și beți din vinul pe care eu l-am amestecat cu mirodenii (Pilde 9, 2,5).*¹⁰

¹⁰Cf. SOCIETATEA MISIONARĂ ROMÂNĂ, *DicționarBiblic*, Cartea Creștină, Oradea 1995, p. 1339.

În ospățul mesianic descris de Isaia, intrarea în Împărăția Domnului este descrisă ca mersul la un banchet de la care nimic nu lipsește, pentru a înlătura astfel tristețea stârnită de pedeapsă, de grele poveri și doliu.

Vinul va încălzi inimile după lunga iarnă a încercării: *Și Domnul Savaot va pregăti în muntele acesta pentru toate popoarele un ospăț de cărnuri grase, un ospăț cu vinuri bune, cărnuri grase cu măduvă, vinuri alese, limpezite (Is25, 6).*

Vinul în Sfânta Scriptură are două aspecte: primul este cel pozitiv pe care l-am văzut până acum simbolizând binecuvântarea, belșugul, bucuria, iar cel de-al doilea negativ reprezentând „blestemul”. Acesta din urmă devine ca o consecință a utilizării incorecte a vinului și excesul care se făcea. Urmarea consumului abuziv al vinului duce la beție care sărăcește persoana. Astfel vedea autorul cărții proverbelor: *Cine iubește petrecerile va duce lipsă și cine iubește vinul și undelemnul nu se îmbogățește (Pr 21,17).*¹¹

Prorocii consideră că beția este o dovadă de dezechilibru sau un viciu care poate duce la abateri spirituale *”Vai de cei ce dis-se-diminează alergă după băuturi îmbătătoare; vai de cei ce până târziu seara se înfierbântă cu vin! Cei care doresc, la ospetele lor, chitară, harpă, flaut și vin!, ei nu iau în seamă faptele Domnului și nu văd lucrările mâinilor Sale” (Is 5, 11-12).*

Când țara este cârmuită de bețivi pedeapsa nu întârzie. Printr-o substituie de imagini Isaia arată cum acest grup periculos va fi înlocuit de o cunună de lumină: Dumnezeu va fi el însuși salvatorul poporului său *”Vai de cununa mândriei bețivilor din Efraim; vai de floarea veștedă din podoaba lor, care stă pe culmea de deasupra văii celei mănoase a celor beții de vin” (Is.28,1).*¹²

Vinul în Noul Testament

Referințele la vin în Noul Testament sunt mult mai puține ca număr, dar încă o dată sunt la fel de clare aspectele bune și rele, iar multe lucruri pe care le-am observat în Vechiul Testament au echivalentul lor în Noul Testament.

Cuvântul *vin* folosit într-un sens negativ îl întâlnim de câteva ori în cartea Apocalipsei, unde locuitorii pământului sunt descriși ca fiind îmbătați de curvia Babilonului *Cei care locuiesc*

¹¹Cf. *Vocabular de Teologie Biblică*, ARCB, București, 2001, p.770

¹²COCAGNAC M., *op. cit.*, p. 146.

pe pământ s-au îmbătat de vinul desfrânării ei (Ap 17, 2), în timp ce Babilonul însuși era beat de sângele lor *Și am văzut pe femeia aceasta îmbătată de sângele sfinților și de sângele martorilor lui Isus (Ap 17,6)*. Pe de altă parte, Sfântul Paul îi îndeamnă pe cititorii săi să fie plin de Duh spunându-le *Nu vă îmbătați de vin, aceasta este destrăbălare. Dimpotrivă, fiți plin de Duh*, în contrast cu îmbătarea cu vin.

Timotei a fost îndemnat de Paul să bea puțin vin datorită proprietăților medicale ale vinului *Să nu bei numai apă, ci să folosești și puțin vin, din cauza stomacului tău și a deselor îmbolnăviri (1Tim 5,23)*. O altă formă a folosirii vinului ca și medicament o găsim în evanghelia sfântului Luca unde samariteanul milostiv *s-a apropiat și i-a legat rănilor, turnând peste el undelemn și vin (Lc 10,34)*.

Sfântul Paul în scrisorile sale pastorale prezintă pericolele grave ale excesului, iar cei care dețin funcții de conducere, în comunitatea creștină, precum diaconii, sunt avertizați în mod special cu privire la acest lucru care i-ar putea face nepotrivii de misiunea care le-a fost încredințată : *Diaconii, de asemenea, să fie cinstiți, nu cu două fețe, nu băutori de mult vin, nu lacomi de câștig urât (1Tim 3,8)* ¹³.

Ioan Botezătorul a trebuit să se abțină de la vin, având în vedere misiunea sa specială: *Căci el va fi mare înaintea Domnului. Nu va bea vin, nici altă băutură amețitoare, și va fi umplut de Duhul Sfânt încă din pântecul mamei (Lc 1,15)*.

Aceasta nu înseamnă că vinul în sine este rău, deoarece Isus nu numai că participă la nunta din Cana, dar când vinul s-a terminat, El l-a înmulțit din abundență, de o calitate superioară primului, iar acest vin „bun” este darul iubirii lui Cristos, semn al bucuriei aduse de venirea lui Mesia.

Mai târziu, faptul că a mâncat și a băut cu vameșii și cu păcătoșii a fost acuzat că este un mâncăcios și un băutor de vin, astfel este relatat de evanghelistul Matei: *Cărturarii și farizeii, când L-au văzut mâncând cu vameșii și cu păcătoșii, au zis ucenicilor Lui: „De ce manâncă El și bea cu vameșii și cu păcătoșii”.*(Mc 2,16).

¹³Cf. SOCIETATEA MISIONARĂ ROMÂNĂ, *Dicționar Biblic*, Cartea Creștină, Oradea 1995, p. 1339.

În mai multe împrejurări Isus a folosit vinul pentru a ilustra mesajul și înnoirea spirituală a învățaturii Sale. O ilustrație de acest fel îl găsim în acest pasaj din evanghelia lui Marcu: *Și nimeni nu pune vin nou în burdufuri vechi; altfel, vinul cel nou sparge burdufurile și vinul se varsă, iar burdufurile se distrug; ci vinul nou este pus în burdufuri noi (Mc 2,22)* care indică un obicei din vremea aceea de a pune vinul nou în burdufuri noi și arată că nu este practic să procedezi altfel. În timp ce vinul nou indică vitalitatea și lucrarea puternică a învățaturii noi a lui Cristos, burdufurile rupte se pot referi la fel de bine la anumite forme convenționale, la întregul sistem iudaic sau la inima omului, toate acestea aveau nevoie să fie transformate potrivit cu cerințele epocii noi care a sosit. Din nefericire, farizeii n-au vrut să accepte schimbările implicate și s-au agățat cu încăpățănare de sistemul pe care s-a bazat viața lor: *Și nimeni, după ce a băut vin vechi, nu voiește din cel nou, căci zice: „Este bun cel vechi” (Lc 5,39)*.

Termenul de *vinul cel nou* îl găsim în acest verset al evangheliei lui Marcu *Vă spun că de acum încolo nu voi mai bea din acest rod al viței, până în ziua când îl voi bea cu voi, nou, în împărăția Tatălui Meu* text care evocă ospățul escatologic pregătit de Isus credincioșilor săi în Împărăția Tatălui său: atunci va fi împlinirea timpurilor mesianice.

Menționarea vinului nu este doar de natură simbolică; ea este determinată de relatarea instituirii Euharistiei. Înainte de a bea vinul nou în Împărăția Tatălui, noi, creștinii ne vom adăpa de-a lungul zilelor noastre din vinul devenit sângele vărsat al Domnului nostru Isus Cristos *Paharul binecuvântării, pe care-l binecuvântăm, nu este el o împărtășire a sângelui lui Cristos?(1Cor 10, 16)*.

Folosirea vinului este, așadar, pentru creștin, un motiv de a aduce mulțumire lui Dumnezeu, dar și un prilej de a rememora jertfa care este izvorul mântuirii și al bucuriei veșnice după cum relatează sfântul Paul corintenilor: *Tot astfel, după cină a luat paharul, zicând: Acest pahar este legământul cel nou în sângele meu; să faceți lucrul acesta în amintirea Mea, ori de câte ori veți bea din el.*¹⁵

¹⁵COCAGNAC M., *op. cit.*, p. 146.

2.4 Jertfa de pace al lui Melchisedec(Gn 14,18-20)

17. După ce s-a întors Abraham de la înfrângerea lui Chedorlaomer și a împăraților care erau împreună cu el, împăratul Sodomei i-a ieșit în întâmpinare în Valea Șave sau Valea Împăratului.

18. Melchisedec, împăratul Salemului, a adus pâine și vin: el era preot al Domnului cel Preaînalt.

19. Și el l-a binecuvântat și a zis:

20. Binecuvântat să fie Dumnezeu cel Preaînalt, care a dat pe vrăjmașii tăi în mâinile tale!”. Și el a dat zeciuială din toate.

Atunci când citim cu atenție acest pasaj biblic putem observa că deține un tablou independent de restul povestirii. Conținutul său este bogat în elemente simbolice care face să devină mai dificilă explicația sa și care a dat multă bătaie de cap exegeților. Aproape fiecare cuvânt are o greutate și o profunzime aparte.

Numele de Melchisedec este de origine cananee care semnifică „Dumnezeul meu e drept”, iar Salem este identificat de toată tradiția iudaică și de către mulți părinți ai Bisericii cu Ierusalimul „oraș sfânt”, capitala regelui David, venerat de evrei, creștini și musulmani din motive parțial comune.

Trebuie să facem o remarcă, și anume că, Ierusalimul în acea epocă nu era considerat centru religios și politic al Israelului cum este văzut astăzi, dar, deja în acel loc se orientau profețiile și istoria mântuirii.¹⁶

Melchisedec adoră pe El’Eliòn care înseamnă, *Dumnezeul cel Preaînalt*, pe care-L consideră ca zeul suprem, în schimb de Abraham este văzut ca Dumnezeu unic. Acest nume dat divinității era foarte vechi și răspândit la popoarele semite. El’Eliòn, nume compus iar fiecare element este atestat pentru două divinități diferite aparținând panteonului fenician. Eliòn este un nume dat lui Dumnezeu pe care-l găsim în Biblie, mai ales în psalmi³⁴.

Rolul principal în acest pasaj îl deține Melchisedec, preot care nu este evreu. Este numit rege și preot ceea ce corespunde monarhiei sacrificiului. În fața lui, evreul Abraham, strămoșul părinților leviți, ocupă un rang inferior.

¹⁶STEPHANUS, *Dicționar Biblic*, Editura Creștină, București, 1996, p.348.

³⁴MAREȘ C., *op. cit.*, p. 45.

Melchisedec, rege și preot al Salemului, adică rege al păcii, iese din orașul său și merge în întâmpinarea lui Abraham și-i oferă pâine și vin și binecuvântarea Dumnezeului său cu aceste cuvinte : *Binecuvântat să fie Abraham de Dumnezeu cel Preaînalt, Stăpânul cerului și al pământului.*

Această apariție scurtă a sa este una misterioasă. Regele oferă hrană și băutură lui Abraham și oamenilor săi istoviți care se întorceau dintr-o expediție militară și treceau prin teritoriul regelui Salemului, iar cu aceste gesturi de ospitalitate îl primește pe teritoriul său asigurându-i protecție militată și permisiunea tranzitului

Nu este foarte clar până la ce punct această ofertă este o jertă adusă lui Dumnezeu. Poate fi vorba doar de un ospăț pe care Melchisedec îl oferă ca și gest de ospitalitate lui Abraham și oamenilor săi epuizați după război. Cu toate acestea el are și o semnificație religioasă, după cum dovedește dubla binecuvântare pronunțată de către rege și preot Melchisedec. Abraham la rândul său îi oferă a zecea parte din prada în urma războiului câștigat, în acest mod recunoscând funcția sa sacerdotală. Cunoaștem experiența dură a lui Abraham în care Dumnezeu îi pune la încercare credința cerându-i să-l jertfească pe Isac, unicul și preaiubitul său fiu, dar care a fost cruțat datorită credinței sale. În locul fiului său v-a sacrifica un berbec.

Aici, vedem că Melchisedec nu sacrifică nimic, oferă doar pâine și vin, care sunt rodul muncii umane. Vinul și pâinea sunt, de asemenea, simboluri al schimbului de ospăț fratern.

Abraham primește binecuvântarea lui Melchisedec, care este preot nu a unei religii ci preot al celui Preaînalt. La versetul 19 expresia: *Binecuvântat să fie Abraham,* exprimă o binecuvântare din partea lui Dumnezeu către un om, aceleași cuvinte le găsim și la versetul 20: *Binecuvântat să fie Dumnezeu cel preaînalt,* care exprimă lauda care se înalță de către om spre Dumnezeu.

Această dublă binecuvântare pronunțată de către rege și preot Mechisedec îi dă o semnificație religioasă. Abraham la rândul său se închină în fața acestui personaj misterios și-i oferă zeciuială.

Acest pasaj biblic este propus de Biserică, nu întâmplător, pentru sărbătoarea Trupul Domnului. Motivul este foarte evident prin cele două semne, ale pâinii și vinului. Pentru noi, creștinii, aceste roade ale pământului capătă o semnificație foarte profundă, cel al Euharistiei interpretată de tradiția patristică print-un studiu alegoric. Ea vedea în pâine și vin aduse lui

Abraham o prefigurare a Euharistiei și un adevărat sacrificiu, prefigurare a jertfei Euharistice interpretare care a fost acceptat și introdus în canonul Sfintei Liturghii în timpul Anamnezei, adică rugăciunea pe care o pronunță preotul pentru ca jertfa euharistică să fie primită de Dumnezeu la fel cum au fost primite cele ale lui Abel și Abraham *Îndreaptă asupra jertfei noastre privirea ta blândă și îndurătoare, la fel cum ai primit darurile dreptului Abel, jertfa lui Abraham, tatăl nostru în credință, și ofranda pură și sfântă al lui Melchisedec.*

Acest Melchisedec cu o apariție scurtă și misterioasă în acest pasaj biblic, ca rege al Ierusalimului unde Iahve va alege să locuiască și preot al celui Preaînalt înainte de instituția levitică este prezentat de psalmul 110,4 ca imagine al lui David, care la rândul său este o imagine al Mesiei rege și preot: *Domnul a jurat și nu-i va părea rău: "Tu esti Preot în veac , după rânduiala lui Melchisedec".*

Și în scrisoarea către evrei la capitolul 7 găsim prezentat imaginea lui Melchisedec, unde este elogiata ca fiind preot în veci asemenea Fiului lui Dumnezeu mai mare decât părintele Abraham și preoții leviți ai timpului. Deci este prefigurarea lui Cristos. Adevăratul și veșnicul preot al unei preoții veșnice care realizează noua alianță și care nu va mai fi înlocuit. Este astfel cântat de părintele Turoldo: *Nimeni n-a știut de el / , de unde venea, cine era tatăl său; / doar acestea știm despre el: era preot al Dumnezeului Preaînalt./ era imaginea)celui așteptat / singurul rege care ne eliberează și ne mântuiește: / un rege care se roagă pentru om și-l iubește, / dar care să meargă la moarte pentru toți; / unul care să se ofere în pâine și vin / Dumnezeului celui Preaînalt în semn de mulțumire: / pâine și vin de oameni liberi, / în urma lui Abraham mereu în călătorie".*

Legat de acest personaj, observăm că el *a oferit pâine și vin*. Obiectiv vorbind este puțin dificil să le pui în relație aceste elemente cu acelea mai evidente al Euharistiei, dar faptul că Melchisedec este imaginea lui Cristos Preot ne reamintește imediat pâinea și vinul al mântuirii noastre, hrana spirituală al vieții veșnice care reprezintă același Trup și Sânge al lui Cristos oferit ca jertfă în timpul Cinei înainte de patima și moartea Sa. Fără îndoială că acum sângele lui Cristos vărsat pe cruce este într-o formă analogică element al sacrificiului de răscumpărare pentru păcatele umanității și realizează noua și definitivă alianță pentru mântuirea întregii omeniri, deci pentru acest motiv El poate să se numească *preot în veci după rânduiala lui*

Melchisedec. Așadar jertfa lui Cristos este temelia Noului Legământ, vestit de profeți și infinit superior Vechiului Legământ.²⁰

O însemnătate specială pe care cea de-a patra evanghelie o indică faptelor Tatălui și Fiului în raport de sinergie în munca lor, este cea a mâinilor Tatălui și ale lui Isus și pasarea îndatoririlor dintr-unele în altele. Când Tatăl încredințează fiecare lucru lui Isus, pune totul în liniște în mâinile sale. El a putut lucra astfel cu aceleași mâini care, investite de Dumnezeu cu putere, vindecă, binecuvântează (*In* 2,15), redau vederea, și în cele din urmă se întind pe cruce dăruind viață lumii, pentru ca întăriți de puterea primită de la Tatăl, să ajungă ele însăși o legătură sigură, un punct de referință tangibil între Dumnezeu și om, un inel de comuniune între cer și pământ, la fel ca scara lui Iacob evocată în dialogul cu Natanael (cf 1,51; *Gen* 28,12).

Mâinile lui Isus - un simbol interesant, în care Evanghelia lui Ioan (cf. 3,35; 10,28-29; 13,3; 20,25-27), împreună cu tema dăruirii, împărtășită de Qohelet (cf. 2,11.24; 4,1.5; 5,5.13-14; 7,18.26; 9,1.10; 10.18; 11.6) – deschid cititorului un dublu sens: pe de o parte, când Isus le deschide și primește darul/mandatul divin, ne aduce la originea cerească a misiunii sale, la relația cu Tatăl său. Pe de altă parte, când iau inițiativă, desfășoară orice putere investită în destinația pământescă, adică în salvarea omului, cu o mare paletă de soluții.

Relația de comuniune al lui Isus, colaborator al Tatălui, care se extinde până la a asuma prerogativele directe divine de a judeca și de a da viața (*In* 5,17-30), în iudaism fiind rezervate strict lui Dumnezeu, este exprimat cu nebănuită putere : *Tatăl îl iubește pe Fiul și toate le-a dat în mâna lui (In* 3,35). *Înainte de sărbătoarea Paștelui ... știind că Tatăl a dat toate în mâinile sale (In* 13,3)

Din aceste două mărturisiri, prima (*In* 3,35) face parte din ultima mărturie a lui Ioan Botezătorul, care a intervenit pentru a potoli pe unii dintre discipolii săi asupra faptului că, chiar dacă Isus are mai mulți discipoli decât ai săi, în final, totul era după voința divină, deoarece Isus însuși a primit această putere din cer (cf. 3,25-30).

²⁰Cf.STEPHANUS, *Dicționar Biblic*, Editura Creștină, București, 1996, p.349.

Textul de studiu:

1. În ziua a treia, s-a făcut o numtă mare în Cana Galileii și mama lui Isus era acolo. 2. A fost invitat la nuntă și Isus cu discipolii lui. 3. Întrucât se terminase vinul, mama lui Isus i-a zis: "Nu mai au vin". 4. Dar Isus i-a spus "Ce ne privește pe mine și pe tine femeie? Încă nu a sosit ceasul meu". 5. Mama lui Isus a spus slujitorilor: "Faceți tot ce vă va spune". 6. Erau acolo șase vase de piatră puse pentru purificarea iudeilor, fiecare de optzeci sau o sută de litri. 7. Isus le-a zis: "Umpleți vasele cu apă!" Iar ei le-au umplut până sus. 8. Atunci le-a zis: "Scoateți acum și duceți vornicului nunții!" Ei i-au dus. 9. Când a gustat vornicul apa devenită vin - și el nu știa de unde este, dar slujitorii care aduseseră apa știau - vornicul l-a chemat pe mire 10. și i-a spus: „Orice om pune mai întâi vinul cel mai bun, iar când s-au îmbătat, pe cel mai slab. Tu ai ținut vinul cel mai bun până acum!” 11. Aceasta a făcut-o Isus ca început al semnelor, în Cana Galileii. Și-a arătat gloria, iar discipolii lui au crezut în El.

Printre invitații prezenți la nunta din Cana se află și Maria, mama lui Isus. Nu știm pentru care motiv este prezentă, dacă a fost invitată sau este prezentă din proprie inițiativă, lucru pe care autorul nu-l subliniază, dar putem deduce că putea fi o rudă apropiată din raportul autoritar pe care o are în a da instrucțiuni slujitorilor *Faceți tot ce vă va spune*.

Și Isus a fost invitat la nuntă cu discipolii săi care constituie prima comunitate creștină adunată în jurul lui și pe care abia începea s-o înființeze prin primele chemări de a sta cu El și care vor primi misiunea de a duce mai departe Vestea cea Bună.

Isus este prezentat în acest pasaj al evangheliei la începutul vieții sale publice moment în care încă nu-și manifestase atotputernicia Sa. La această nuntă intervine o situație care pune în dificultate evenimentul. S-a terminat vinul. În acel timp nunțile iudaice durau foarte mult, cele mai mari țineau 8 zile iar cele mai mici 3-4 zile, unde rudele, vecinii, prietenii mergeau pentru a saluta mirii. Lipsa vinului nu este atribuit faptului că se apropia sfârșitul sărbătorii aceasta o deducem din afirmația vornicului *Orice om pune mai întâi vinul cel mai bun, iar când s-au îmbătat, pe cel mai slab* putem, însă, să ne imaginăm la o sărbătoare lungă, dar nu de mai multe zile.²²

²²Cf. SUCEU A., *Preafânta Fecioară Maria, Mama noastră*, Editura Serafica, Roman, 1998, p. 45.

Intuiția maternă a Mariei acționează ca orice mama iubitoare. Atentă și grijulie observă această lipsă a vinului care este fundamentală pentru o nuntă. Ea nu vrea ca sărbătoarea acelor tineri să se sfârșească rău. Lipsind vinul de la masă nu mai e motiv de bucurie și veselie fiindcă *vinul este cel care înveselește inima omului (Ps.104)*. Ea pune această problemă în fața fiului său Isus ca și o cerere de a prevedea și a-i scoate din acea situație neplăcută în care nimeni n-ar vrea să se găsească. Și astăzi Maria mijlocește neîncetat la Fiul Său pentru multe situații triste din lume acolo unde lipsește pacea, pâinea și iubirea. Inițial cererea Mariei este refuzată de către Isus cu o atitudine aparent impertinentă „*Ce vrei de la mine femeie?*” Isus i se adresează spunându-i *ișah*, care înseamnă „doamna mea”, o expresie de noblețe folosită într-un cadru familial. Isus își motivează atitudinea prin expresia *încă nu a sosit ceasul meu*.²³

Aparent, acest refuz al lui Isus poate părea moralist, adică că s-a băut prea mult. Isus, însă, n-a refuzat să participe la această nuntă în care cu siguranță n-a lipsit o veselie mai exagerată. Și aici ca și în alte părți, Isus nu este prezenta ca un ascet, adică sobru, auster, ci dimpotrivă împreună cu apostolii săi se bucură de companie, de veselia momentului și bogăția mesei. Această atmosferă este întreruptă de intervenția de cerere a mamei care într-un fel anticipă momentul mesianic al Fiului, ceasul Tatălui. Isus nu-i refuză cererea și săvârșește prima Sa minune transformând apa în vin. Dacă Moise transformă apa în sânge, Isus o transformă în vinul bucuriei. Darul vinului euharistic care este anticipat prin acest simbolism realist prin care nu putem să nu vedem o legătură profundă cu minunea înmulțirii pâinilor din capitolul șase. În natura mesianică a lui Isus este conținută ideea unei schimbări. Este ceva vechi apa, care trebuie să dispară pentru a face loc pentru ceva nou, vinul. Legea veche trebuie să lase loc celei noi. Acest episod al evangheliei e de o mare importanță în scrierile sale. Nu numai că este primul dintre semne, dar este modelul tuturor care într-un anumit mod include în simbolismul său semnificația tuturor celorlalte gesturi ale lui Isus.

Mesianismul pe care Isus îl revelează la Cana Galileii este orientat în întregime spre ceasul(v.4), care știm că este cel al Crucii și al învierii. Tocmai în lumina momentului final, al înălțării Crucii, se înțelege natura profundă a gloriei sale, manifestat pentru prima dată la Cana.

²³MARES P., *Un răspuns la chemare*, Bacău, 2003, p. 78.

Ar putea părea ciudat și scandalos să afirmăm că gloria se revelează pe Cruce, care este locul umilirii și al înfrângerii. Dar Ioan insistă asupra acestui gând: pe Cruce se revelează gloria. Într-adevăr, gloria lui Dumnezeu este făcută din iubire care se dăruiește.²⁵

Se poate observa că, la un moment dat, întreaga relatare se concentrează asupra celor șase vase de piatră care erau *puse pentru purificarea iudeilor*, care ne reamintește spălarea rituală a mâinilor înainte de masă al iudeilor, obicei nerespectat de Isus și ucenicii săi și care a scandalizat pe farizeii și cărturarii episod pe care-l găsim în acest verset al lui Matei *de ce discipolii tăi calcă obiceiurile din bătrâni? Pentru ce nu-și spală mâinile când manâncă?* (Mt15,2). Însă lucrul cel mai ciudat este faptul că vasele erau goale. Isus poruncește slujitorilor să le umple cu apă *până sus*, iar slujitorii fără să mai întrebe pe stăpânul casei îl ascultă. Vornicul, care avea datoria de a observa și vedea dacă totul este în ordine, nu observă. Isus le spune slugilor *scoateți acum și duceți vornicului nunții*. Ei duc apa transformată în vin vornicului pentru a-l gusta, acesta cu uimire confirmă bunătatea noului vin. El nu se gândește la un act supranatural ci se limitează să facă observațiile sale mirelui *Orice om pune mai întâi vinul cel mai bun, iar când sau îmbătat pe cel mai slab* explicându-i că este absurd deoarece invitații care erau puțin amețiți nu erau capabili să prețuiască calitatea superioară a acestui vin. Nici vornicul, nici mirele și nici invitații n-au realizat ce s-a întâmplat de aceea nimeni nu-i mulțumește lui Isus pentru acest vin dăruit lor. Doar ucenicii prezenți cu Isus observă această primă minune și ca consecință vine reconfirmată credința lor în Isus, deoarece El și-a manifestat „slava” și Ființa Sa divină. În această primă minune săvârșită de Isus este prezentă dubla sa semnificație: manifestarea Sa ca și Fiu al lui Dumnezeu și ca consecință credința apostolilor alimentată de speranța Mariei.

Ca o mică concluzie la acest pasaj evanghelic putem spune că vinul nu este un element indispensabil pentru viață, ci apa, dar cu toate acestea putem observa că nu lipsește niciodată de pe mesele noastre festive. Iar în momentul în care lipsește nu mai e motiv de bucurie și veselie deoarece vinul este cel care *înveselește inima omului*, dă savoare bucatelor noastre și produce bucurie și veselie în împărtășirea comună a mesei.

²⁵EVDOKIMOV P., *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Editura Anastasia, București, 1999, p. 89.

Era puțin ciudat să lipsească vinul într-o împrejurare de acest fel în Israel deoarece făcea parte din banchetul nunțial. Ei bine, transformând Isus apa în vin El se face cunoscut ca și „vin nou”, vinul adevărat care ne cheamă la o viață liberă față de prescrierile vechii legi.

Cu Isus, noul vin, noi ne simțim liberi, motivați, de aceea merită să-I reînnoim continuu apartenența noastră pentru a atrage pe câți mai mulți la aceea bucurie alimentată de prezența lui Isus. Merită să ne îmbătăm „de El”, să ne împărtășim mereu cu acest vin nou pentru viața și libertatea noastră.

Evangelia după Ioan în comparație cu relatările evangheliilor sinoptice este ca o relectură simbolică, teologică și spirituală mai elevată al evenimentelor istorice legate de nucleul credinței creștine. Aceste caracteristici sunt recunoscute de exegeți și cu care sunt de acord cu toții.

Limbajul folosit este mai sărac, dar cu toate acestea nu-i lipsește fascinația și este fără nici un dubiu foarte bogat într-un conținut mistic și de o profunzime foarte greu de pătruns.

Evangelia după Ioan este plină de simboluri care capătă semnificații precise și se referă la întregul mister de mântuire al lui Isus și nu doar la aspectele particulare. De la orice simbol s-ar pleca, se ajunge mereu la a exprima realitatea lui Dumnezeu. În fine, simbolismul lui Ioan este Cristologic și se referă întotdeauna numai la realitatea lui Isus și a darului său pentru noi. Simbolismul lui Ioan, prin urmare, e în întregime realist și optimist.

Evangelistul Ioan a scris evangelia sa mult mai târziu, între ani 90-100, după o lungă experiență avută împreună cu prima comunitate creștină cu care a împărtășit experiențele avute alături de Isus și pe care le-a aprofundat.

Aceasta a făcut ca întreaga experiență avută împreună cu Învățătorul să fie mai conștientă și mai matură. Acum putea privi cu ochi noi și înțelege într-o formă total diferită și mai profundă lucruri pe care atunci erau greu de cuprins.

Înainte de a-i trimite pe cei doisprezece să vestească Evangelia, Isus îi instruește arătându-le căile misiunii: sărăcie, blândețe, acceptarea suferinței și prigoanei, dorința de dreptate și de pace, caritate cu alte cuvinte, Fericirile, actualizate în viața apostolică (*cf. Mt 5,1-12*). Trăind fericirile, misionarul experimentează și arată concret că Împărăția lui Dumnezeu a și venit și el a primit-o. Caracteristica oricărei vieți misionare autentice este bucuria lăuntrică ce vine din credință..

După comuniunea de viață cu Isus și experiența unei misiuni făcute sub învățătura Lui, după evenimentul pascal ucenicii continuă să meargă pe aceeași cale pe care Isus însuși le-a indicat-o. Totuși evenimentele pascale și lumina Duhului, conferă o nouă convingere vestirii și îndeosebi o *axare cristologică*: mesajul pe care ei trebuie să-l transmită se identifică în mod clar cu acela care a fost mesager: *Isus*. Vestirea Împărăției devine astfel vestirea lui Isus Mântuitorul³⁵.

După evenimentele pascale (*Mt 28,1-15*) discipolii acceptă invitația îngerului urmată de cea a lui Isus Înviat de a merge în Galileea să-l vadă (*Mt 28, 7-10*) pe muntele indicat de Isus. În Galileea, acolo unde a răsunat prima vestire a Împărăției cerurilor în favoarea poporului se reia legătura lui Isus înviat din morți cu discipolii, cărora acum le este încredințată continuarea misiunii cu autoritate și garanția prezenței lui: *Cum l-au văzut, i s-au închinat, dar unii se îndoiau. Apropiindu-se, Isus le-a vorbit: mi-a fost dată toată puterea în cer și pe pământ. Așadar, mergeți, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să țină toate câte v-am poruncit* (*Mt 28, 16-19*).

Ultima întâlnire, în care Isus încredințează discipolilor cele din urmă indicații definind statutul și misiunea lor istorică, are loc pe muntele din Galileea, locul de întâlnire istorică a revelației și a mântuirii. Isus înviat se apropie de discipoli și li se adresează, așa cum a făcut pe muntele schimbării la față când cei trei discipoli au căzut cu fața la pământ, cuprinși de o spaimă mare înaintea acelei revelații ce anticipa manifestarea pascală (*Mt 17,6-7*).

Ultimul cuvânt al lui Isus este o promisiune care dă garanție curajului și încrederii: *iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul lumii* (*Mt 28,20*). În această expresie „eu sunt cu voi” se simte ecoul textelor biblice, atunci când Dumnezeu garanta prezența sa mântuitoare și activă în favoarea comunității și a reprezentanților săi. Prezența lui Isus în comunitatea mesianică nu depinde de calitatea și prestația discipolilor, ci de eficacitatea Domniei și devotamentului Celui care a dus la plina realizare a promisiunilor biblice de mântuire. Isus revelat și constituit Domn al Universului prin înviere împlinește promisiunea mântuitoare a lui Dumnezeu axată în numele descendentului davidic „Emanuel - Dumnezeu cu noi” (*Mt 1,22-23*).

³⁵ESQUERDA, B., *Întâlnirea cu Cristos*, Editura Pauline, București, 2006, p. 79.

CAPITOLUL al III – lea

Munca umană în viziunea Bisericii

Dintr-o perspectivă ipotetică a muncii, fiecare individ dorește să muncească până termină resursele momentane de energie, prin capacitatea sa, el își stimulează propria stare de bine. Conceptul de inactivitate, privită ca *lenevie*, nu este știută.

Însă, în lumea de azi, munca este considerată apăsătoare și ne-munca este asimilată cu starea de bine. Munca este un instrument concret în a obține satisfacția. Putem spune că *inutilitatea* muncii trăită de cel care lucrează se multiplică de mai multe ori decât munca desfășurată.

A obținut cumva omul mai multă bucurie prin muncă? Dacă productivitatea muncii ar fi mai mică decât este azi în lumea capitalistă, individul ar fi forțat să muncească mai mult sau să renunțe la multe dintre satisfacții. Aceasta face ca unii experți în domeniu să spună că fericirea este legată de împlinirea materială ori a avea mai mult timp la dispoziție.

Deși s-a muncit tot timpul, păreri obiective despre această activitate umană nu au coincis tot timpul. Luând-o cu evreii și cultura lor până în Evul mediu cultural, munca dificilă și continuă, în lipsa unei insistențe, nu era ceva comun. Reforma protestantă însă a produs schimbarea prin care munca fizică a devenit cultural acceptată pentru toate persoanele, chiar și pentru cei bogați. Evreii vedeau munca în calitatea ei de pedeapsă, consecință a blestemului păcatului. Munca era modul în care Dumnezeu a vrut să răspundă la neascultarea oamenilor. Munca a fost necesară pentru a eradica sărăcia (Proverbe 10, 14; Proverbe 13, 4; Proverbe 14, 23; Proverbe 20, 13; Eclesiastul 9, 10). La fel, elenii au considerat munca o afurisanie, o vedeau ca fiind inferioară, un supliciu (potrivit mitului lui Sisif) și pentru cei care făceau parte din rândurile sociale inferioare. La vechii greci se utiliza cuvântul *πόνοσ*³⁶ pentru a arăta în egală măsură munca și chinul și foloseau un singur cuvânt *αυασος* pentru a explica munca și ceea ce era ordinar. Munca manuală era pentru sclavi; nu erau apreciate nici activitățile intelectuale; doar munca manufacturierilor era agreată și văzută ca având o oarece valoare socială.

³⁶ Acest termen provenea din latinescul *poena* care înseamnă *durere*

Munca împlinea nevoile materiale. Înțelepciunea, echilibrul și moralitatea grecilor era legată doar de cât de mult timp liber avea *cetățeanul*, individul. Romanii și-au însușit în legătură cu munca, mai apoi, viziunea lor s-a răspândit în Europa. Munca era prestată de robi; oamenii liberi se îndeletniceau doar de agricultură sau de marile tranzacții, conform lui Maywood. Deși munca strica virtuțile, averea nu era legată direct de virtute, poate doar de modul în care ea era utilizată.

În Evul Mediu era o dualitate din punct de vedere al forței. Omul putea avea pământ și să aibe fie garantat dreptul acesta de către Biserică sau de către conducere. Pe lângă dualitatea politică, a fost o alta de ordin cultural în care activitățile cu scop lucrativ erau văzute inferioare dacă aveau în prim plan munca manuală și superioare cele legate de luptă, strategie, tactică și cultură; războiul era considerat inferior rugăciunii.³⁷ Această perioadă a fost marcată de creștinism. El a condus felul de a gândi. Munca a continuat să fie percepută ca o pedeapsă a lui Dumnezeu pentru păcatul primilor oameni. Acceptabilă din punct de vedere cultural, bogăția era justificabilă doar dacă se făcea și caritate precum și dacă acoperea nevoile fizice. Era o ierarhie a muncilor gândită de Sfântul Toma d'Aquino. Agricultura deținea locul fruntaș, apoi muncile manuale, dar și comerțul. Munca ideală era și a rămas viața monastică de lucru și contemplare a lui Dumnezeu.

Aceia care au influențat modul de a înțelege munca au fost reformatorii Martin Luther și Jean Calvin. Luther, a fost călugăr augustinian, și credea că oamenii îl pot servi pe om prin muncă și că meseriile sunt utile. Acesta a criticat vechile paradigme de gândire medievale despre muncă, spunând că aplecarea omului spre Dumnezeu prin viața de mănăstire nu însemna abținerea de la răspunderile seculare. Munca devenea astfel pilonul principal al societății și felul de a orândui clasele sociale. Diferența de gândire a lui Luther vizavi de optica medievală a fost teoria despre superioritatea unor munci față de alte munci. El era de acord cu munca manuală, ca fiind mântuitoare, dar nu era de acord cu negoțul, deoarece nu implica nici un fel de muncă. Potrivit gândirii sale, acumularea de bogăție era considerată un păcat.

Weber este de părere că acela care a *teologizat* comerțul a fost Calvin. El e cel care a susținut ideea potrivit căreia munca glorioasă pe Creator și îmbunătățește lumea întragă, dar și individual. Dar viziunea lui Calvin referitoare la predestinare a fost revoluționară. Crezul central

³⁷<http://www.answers.com/work&r=67>

calvin are termenul de *ales*; cei aleși erau aceia cărora însuși Dumnezeu le-a *predestinat* Împărăția Cerurilor. Pentru ca omul să poată da seamă față de Creatorul său trebuia să se implice mai mult în acțiunile sale de zi cu zi, iar succesul în aceste îndeletniciri de pe pământ era clar un semn de incluziune în rândul acelor aleși. Calvin spunea că munca *remodelatoare a lumii* trebuie realizată de toți, săraci ori bogați, deoarece munca este voința lui Dumnezeu, iar beneficiile ei trebuie reinvestite *ad infinitum* în propria activitate, fără a urmări neaparat îmbogățirea. Alegerea unei meserii era o datorie religioasă și aceasta trebuia să conducă spre mai multe venituri posibile. Prin Weber, această idee a devenit *etica protestantă* a muncii. În capitalismul emergent, munca era bună față de feudalismul medieval. În timpul revoluției industriale, ideea de *Beruf* sau *calling* a protestanților s-a metamorfozat în conceptul cunoscut deja de *utilitate publică*. În epoca modernă, munca este înțeleasă ca fiind bună, o sursă de împlinire și o recompensă.³⁸ Francis Bacon a atacat efectele învățaturii medievale criticând vehement ideea că munca ar fi aceea care ar favoriza iubirea de *sloth and privacy* în lucrarea sa denumită *Advancement of Learning*. În *Leviathan*, Thomas Hobbes, spunea despre statutul medieval al stării de relaxare ca fiind originea stării umane. Acesta a precizat că oamenii nu au dus la început o *viață edenică*, ci mai degrabă una scurtă, imorală și în lipsuri. John Locke a susținut că lumea nu a fost a nobililor fără ocupație sau a călugărilor care se rugau, ci mai degrabă a industriașilor, potrivit celor scrise din lucrarea sa *Two Treatises on Government* din 1690.

Această conduită morală a fost începutul *eticii americane* a muncii, care inițial a fost de factură calvină sau britanică. Cea britanică vedea munca fiind o componentă a sacrului; doar prin muncă și progres omul este *vredinc de mântuire*. Nevoia de a fi util și acțiunea de “a face bani”, sunt de acum elogiuate pentru posibilul progres pe care îl aduc în lume, ca și în viața omului. Deși se ia în considerare că nu există muncă care ar putea înlocui o operă de artă sau o piesă de teatru, activitatea inventatorilor creativi, a *geniilor*, nu poate fi clasificată ca produs al muncii în sensul în care economia actuală percepe termenul de *produs*. Acesta nu este rezultatul evident al unei munci oferite strict productivității.

³⁸<http://www.coe.uga.edu/~rhill/workethic/hist.htm>

3.1 Premise ale înnoirii muncii

Societatea modernă sau post-modernă se *conformează* unor enunțuri ideologice prognozate de către Emil Durkheim sau de către Weber. Weber tratează pragmatismul clar pecuniar fondat pe textul biblic, adică o societate în care principiile verbului *a câștiga* aranjează comunicațiile și raporturile sociale. Emil Durkheim a crezut că în societatea modernă influența religiei va scădea. Expresia folosită de el, anume „Vechii zei au murit!”, înseamnă exact tranziția spre valorile umanist-politice: libertate, egalitate și conlucrare socială.³⁹ Practic, lumea modernă este una laică, seculară.

Cum poate supraviețui o astfel de lume? Ce preocupări de natură spirituală ar putea avea omul secolului XXI care să poată substitui *învechitele osanale ale Bisericii*? Cine va fi *protagonistul* unei societăți fără rădăcini care nu se va mai hrăni cu *pâinea* pe care o dă pământul? Cum poate să se împlinească individul dacă *se eliberează* de Revelație punând divinitatea undeva deoparte de tot și toate?

Omul poate viețui doar dacă este *înjugat*, dacă *poartă o cruce*! Dacă transformă o realitate, el nu se va opri, ci va încerca o alta! Prognoza socială este înțeleasă în sensul că nu putem trăi, ca și indivizi, o viață *netedă*. Transformarea este soluția traversării *crizelor*; aici sensul de criză este văzut ca o definiție a condiției umane post-moderne, iar aceasta nu trebuie trăită de fiecare ființă socială pentru a exista. Mircea Agabrian în studiile sale de sociologie vorbește despre *conștiința comună*⁴⁰ care înseamnă abilitatea de a vedea și de a acționa asupra a ceea ce este clar în evenimentele care iau ființă în viața comună. Dar în ce măsură contingenta întâmplărilor socio-umane este dependentă de factorii conștiință și conștientizare. Omul viețuiește mai degrabă *neglijent*; viața pentru *hic et nunc* a devenit o teologie proprie lui.

Problema nu reprezintă acel *carpe diem*, care este perfect actual pentru orice credincios care simte nevoia de a-și rearanja mereu raportul propriu cu Dumnezeu. Criza socială este diminuarea acestei trăiri la nivel strict divizat fără a o proiecta în timp. *Acum* nu are aceeași valoare cu *prezent*, decât în măsura în care, cel din urmă, devine o succesiune de conștientizări susținute a propriei condiții.

³⁹ Anthony Giddens, *Sociologie*, București, Ed. All, 2001, p.478

⁴⁰ Mircea Agabrian, *Sociologie*, Cluj-Napoca, Ed. Napoca Star, 2000, p. 17

Iată un aforism al zilelor noastre : „*trăim pentru a...*” și din acest punct aflăm o succesiune de necrezut de definiții. Dacă ne raportăm la tema noastră, putem spune că *trăim pentru a munci*. În ce măsură este verosimil? Ne-am propus să analizăm două doctrine actuale pentru a percepe ce înseamnă munca, în sensul creștin, respectiv *cristofor*. Aceste doctrine propuse sunt socialismul și capitalismul.

3.2 Socialismul sau despre *bunul nimănui*

Cuvântul socialism își are originea la început de secol al XIX-lea. A fost folosit pentru întâia dată, în engleză, în anul 1827, pentru a-i descrie pe ucenicii lui Robert Owen. În Franța, a fost folosit în 1832, pentru a-i descrie pe învățăceii doctrinelor lui Saint-Simon, iar mai apoi de Pierre Leroux și J. Regnaud în l'Encyclopédie nouvelle. Utilizarea termenului s-a răspândit cu mare grabă și a fost folosit diferit în multe locuri și momente, atât de grupuri, cât și de persoane care se consideră socialiști sau chiar de către oponenții acestora.

Deși era o mare diversitate de păreri printre grupurile socialiste, toți erau de acord că își are rădăcinile comune în luptele din secolul al XIX-lea și al XX-lea ale lucrătorilor din industrie și din agricultură, lupte duse după principiul solidarității și pentru construirea unei societăți egalitariste, cu o economie care ar servi elevării maselor populare, și nu doar puținilor bogătași. Socialismul trebuie văzut ca o formă de organizare socială, unde interesul societății primează în fața interesului individului sau grupului restrâns de indivizi și este în opoziție cu liberalismul, care înseamnă sistemul social în care primează interesul individului, sau al unui grup restrâns de indivizi, în fața interesului larg al societății.

Una din principalele dogme ale socialismului este aceea că munca e lipsită de utilitate în sistemul capitalist de producție, iar în socialism aceasta este plăcere pură. Astfel, profesori ai socialismului ca Frederick Engels sau Karl Kautsky au fost de părere că efectul principal al socialismului este să transforme munca din durere în plăcere.⁴¹

Economia socialistă pune la bază statul, ca econom al bunurilor societății, bunuri comune, care să fie la baza dezvoltării societății întregi, având ca prioritate nevoile ei legate de creșterea continuă a nivelului de trai. Inițiativele particulare sunt stimulate în domeniile

⁴¹ Karl Kautsky, *Die soziale Revolution* (3d ed. Berlin, 1911), II, 16ff

deficitare ale cerințelor sociale, dar sunt diminuate cele rele societății, prin pârghiile financiare pe care le are la dispoziție statul.

Acestea sunt câteva idei principale, care stabilesc un sistem adecvat societății socialiste, cu scopul de a avea la bază omul cu necesitățile lui, pentru a asigura fiecărui individ condiții de viață și de perpetuare a speciei, de odihnă și de respect reciproc, pentru a oferi cetățeanului demnitatea ce i se cuvine ca om, ca membru al societății în care el trăiește, muncește, își găsește bucuria și participă în mod activ la bunăstarea întregii națiuni.

Socialismul este sistemul unde capitalul este proprietate comună. Acesta se referă la economiile în care mijloacele de producție, dar și de distribuție sunt deținute în comun, astfel că bunurile și serviciile de care oamenii au nevoie sunt asigurate și împărțite în mod egal.⁴²

Socialismul este filosofia fericirii și este optimist în măsura în care se încrede în om și în progresul întregii umanități. Scopul vizibil al socialismului este creșterea societății muncitoare. Socialismul formează lucrătorii pentru scopuri înalte, le asigură muncitorilor oportunitatea de a influența regimul politic, dar și posibilitatea de a se organiza în asociații de producție.

Munca acestora stabilește o direcție colectivă a vieții economice în vederea unei împărțiri corecte a produselor și participării muncitorilor la obligațiile și deciziile importante din viața economică și socială.⁴³ Această teorie este ca aceea dată de către papa Pius al XI-lea și prezintă două caracteristici: într-un fel evidențiază importanța unilaterală a vieții economice, iar în altul este caracterizat drept colectivist. Astfel că finalitatea vieții sociale este viața economică percepută ca fericire de a munci. Dacă omul nu este fericit este doar problema lui, el singur este “făuritorul propriei sale fericiri”, după cum spunea Cehov.

Socialismul a luat ființă din necesitatea oamenilor de a se elibera de capitalism, este o doctrină umană.⁴⁴ Pilonul principal al socialismului este omul social. Socialismul este o construcție de oameni, nu este o dogmă. Libertatea fiecăruia alterează societatea, conform lui Marx. Idealul unei societăți centrată pe comunitatea bunurilor nu dispăruse de la Platon încoace, fiind chiar unele încercări de a-l impune. Autori cum ar fi Bossuet sau chiar Biserica vorbeau despre proprietatea comună și utilizarea în comun a bunurilor societății sau ale comunității.

⁴² Mircea Agabrian, *op. cit.*, pp. 205-206

⁴³ *** *Le Socialisme*, dialogue entre Georges Montaron et Marcel Clément, Paris, Beauchesne, 1969, pp. 9-10

⁴⁴ *** *Le Socialisme*, p. 17

Acestea au fost bazele pe care s-a născut mișcarea socialistă modernă în secolul al XVIII-lea prin scrieri de-ale lui Rousseau, Morelly, Mably, Godwin sau Fichte. Morelly începe discursul său pro socialism comparând condiția omului din paradis în armonia creației cu omul modern cuprins de cupiditate ce este ca un virus și care amestecă existența individului exagerând valoarea verbului a avea. Operele începătorilor socialismului atacă proprietatea privată, ca descriind-o răul cel mai mare iar bogăția ca și cauză a alienării sociale, propunând în schimb socialismul de stat al cărui întemeietor este Louis Blanc.⁴⁵

Despre socialism, Biserica și-a formulat crezul prin enciclica *Quadragesimo Anno*, în care papa Pius al XI-lea spune: “o diviziune echitabilă a muncii, mai eficientă decât munca dispersată a fiecărui individ, asigură producția, socialiștii deduc că activitatea economică, din care ei iau în considerare doar finalitățile materiale, trebuie în mod necesar condusă social”.⁴⁶ Părerea Bisericii este și în *Mater et Magistra*, în lumea economică, locul principal trebuie acordat inițiativei personale a cetățenilor care lucrează individual sau asociați⁴⁷ și pentru reconstrucție, dar aceasta trebuie țină cont de nevoile omului și de demnitatea sa.⁴⁸

Munca nu este unica și nici principala putere de expresie umană.⁴⁹ Munca nu poate fi, potrivit unei anumite doctrine materialiste, centrul civilizației umane, deoarece esența ei este tocmai iubirea fondată pe drept. După Marx, binele suprem pentru om este schimbarea universului prin muncă. Dar binele suprem este tocmai aderarea în mod liber la voința lui Dumnezeu și prin aceasta la diversele grade de bine care trebuiesc atinse. Omul are vocația muncii, urmând modelul Creatorului Său, însă el este mai înainte de toate creatură, iar apoi creator.

Prin definiție, omul nu poate fi un *homo faber*⁵⁰, deoarece el este creator⁵¹ în sensul re-creării, după modelul lui Dumnezeu, oferă viață, animă, însă prin muncă. Munca nu este pe primul loc în raport cu relația Dumnezeu-om, deși ea ajută ca individul să se autodepășească și a

⁴⁵ Tiberiu Brăileanu, *O istorie a doctriinelor economice*, Iași, Institutul european, 2000, pp. 141-149

⁴⁶ *Quadragesimo anno*, 119

⁴⁷ *Mater et magistra*, 51

⁴⁸ <http://www.vatican.va>

⁴⁹ *** *Le Socialisme*, p. 99

⁵⁰ Heidegger așează, cronologic vorbind, în fața lui *homo sapiens* pe *homo faber* conform *Martin Heidegger zur Einführung* <http://www.philosophybooks.info/Revista/Numero%205/Numero%205/Figal-Martin%20Heidegger.html>

⁵¹ Statutul de om-creator este susținut în *Populorul progressio* 27 „orice artist sau artizan, antreprenor, muncitor sau țaran, orice lucrător este un creator”

fost una dintre cheile dezvoltării noastre biologice, pentru că ne-a format și perfecționat corpul și mintea.

Pieter de la Cour spunea că „poporul muncește numai pentru că și atâta timp cât este sărac”.⁵² Acest aforism este prezentat ca abordare generică a modului de a privi motivația felului de a munci. Dacă se consideră astfel lucrurile, se poate vedea că munca are scopul unic de a ridica omul din sărăcie și de a-i asigura acestuia un trai mai bun. Astfel, munca se realizează pe sine ca scop, neavând nimic deosebit, ci rămâne un simplu mijloc de a parveni social. Aici nu poate fi vorba decât de statutul omului degradat, înjosit. Fără considerarea valorii pe care o conferă munca, individul se devalorizează într-o stare de pierdere a sensului divin al creării prin munca antreprenorială.

3.3 Capitalismul sau despre utilitarism

Capitalismul este sistemul unde o parte destul de importantă a capacităților colective este proprietate privată. Ea cunoaște trei trăsături importante care o și particularizează. Caracteristicile sunt acestea : pârghiile economice de producție și distribuție sunt proprietate privată, motivul câștigului este forța primară care conduce comportamentul economic al oamenilor și competiția liberă⁵³ dintre producători și consumatori.⁵⁴

Adam Smith, întemeietorul economiei moderne, în lucrarea sa, *The Wealth of Nations*, prezintă cazul unei uzine de ace în care, aplicând principiul diviziunii muncii, muncitorii pot ajunge la o producție de până la două sute patruzeci de ori mai mare decât dacă ar lucra singuri.⁵⁵

În *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, Max Weber arată felul în care Biserica Protestantă, înaintea altore biserică tradiționale, a îmbinat principiile dogmei creștine cu acapararea de bogății. Calvinistii, protestanți care își motivează credința pe ideile lui Jean Calvin,

⁵² Max Weber, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, București, Ed. Humanitas, 1993, p. 44

⁵³ Ideea competiției ca ideologie deșănțată ce nu mai ține seama de om și se concentrează doar pe câștigul fără limite, mișcarea de transformare a mijlocului în scop sunt criticate de către Ricardo Petrella. Acesta prezintă pericolele pe care le poate aduce o astfel de mentalitate; autorul pomenește următoarele chestiuni: logica umană dispare lăsând prioritate celei a războiului, se deturnează rolul statului, se intră în contradicție cu democrația reală, se ajunge la criză socială pe fondul exploziei sărăciei și a excluderii sociale și se prejudiciază economia de piață cf. Ioan I. Ică Jr, Germano Marani, *Gândirea socială a Bisericii*, Sibiu, Ed. Deisis, 2002, pp. 469-480

⁵⁴ Mircea Agabrian, *op. cit.*, p. 204

⁵⁵ Anthony Giddens, *op. cit.*, p. 337

cred în predestinare, faptul prin care Dumnezeu predestinează ca anumite suflete să fie condamnate, iar altele să fie salvate. Misiunea calviniștilor în această lume este deci să fie ascetici , adică să se abțină de la plăcerile lumești, dar să lucreze pentru preamărirea lui Dumnezeu pe pământ. Pentru ei, îmbogățirea nu este un păcat, din contră, este socotită ca un har dat de Dumnezeu. Averele celui care muncește este dată în slujba comunității unde el trăiește. Dumnezeu nu îi iubește doar pe cei care își lasă averile și se izolează de societate, trăind în pustiu în căutarea Lui. El îi iubeste și pe aceia care rămân în mijlocul oamenilor și aduc bogăție pentru comunitate. Bogăția lor se dezvoltă pentru întreaga comunitate, fie direct, ca bun de consum de care se bucură toți cei care îl achiziționează, fie prin impozitele către bugetul public din care se face reîmpărțirea în folosul tuturor, sau indirect, prin investițiile pe care le face cel care strânge avere, investiții care duc la noi locuri de muncă, acestea asigurând existența decentă a multor oameni, fie prin achizițiile de capital de care se folosesc băncile pentru a împrumuta investitori care înmulțesc bogăția întregii comunități. Acest cerc a bogăției nu ar exista fără acei oameni care la început dau dovadă de curaj, au idei noi, deprindere în atingerea țelurilor propuse și o îndemânare aparte pentru administrarea resurselor umane, financiare sau naturale, într-un fel cât mai inovator posibil. Practic, prin această descurcare în multiplicarea banilor cu ajutorul unor idei noi care nu stau la îndemâna oricui este explicat harul pe care Dumnezeu îl oferă bunului creștin.

În etica protestantă mai există o idee extraordinară: aceea că marginalizații din o comunitate devin foarte implicați și eficienți datorită statutului lor de marginalizați. Ei intră în competiție cu aceia care au resurse și inventează soluții interesante pentru situații imposibile. Prin această idee, etica protestantă vine cu noutăți și în domeniul democrației, oferind posibilitatea și celor marginalizați să ia parte la competiția socială fără complexe, având un fel de orgoliu al marginalului. Eficiența acțiunii raționale și spiritul democratic vor fi sta la baza ideilor capitaliste ale secolelor al XIX-lea și al XX-lea.

Omul trebuie să se facă bani! Cu acest imperativ, Benjamin Franklin a răspuns cu un verset din Pildele lui Solomon 22, 29.⁵⁶ În studiile sale despre începuturile capitalismului, Sombart a distins două mari *leit* motive, și anume satisfacerea nevoilor și câștigul, în funcție de nevoi și de dorințe.

⁵⁶ Max Weber, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, București, Ed. Humanitas, 1993, p. 38

Care este sursa pragmatismului capitalist? Una din principalele idei este aceea că atunci când au transcris textul scripturistic conform convingerilor lor, lutheranii au tradus *werk* din *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 11, 21 cu *Beruf*, germanul ce corespunde englezescului *calling* sau românescului *vocație*. Teoria aceasta nouă a Reformei a fost nouă în sensul în care *Beruf* nu mai înseamnă doar *profesie* ca și până în Evul Mediu. Nouă era chiar însemnătatea împlinirii datoriei în meseriile laice, ca fiind însemnătatea maximă pe care ar fi putut-o adopta decizia autonomă etică. Și ea a avut drept consecință idea că munca laică de zi cu zi are o însemnătate religioasă. A împlini voia Domnului poate, de acum, să fie și a împlini și datoriile zilnice. Luther propunea la început munca laică ca fiind legată de trup, deși voită de Dumnezeu este baza fără de care nu se poate a vieții religioase.

În traducerea sa, Luther conferă lui *Beruf* sensul paulinului *klesis*, în înțelesul *chemării* (*Berufung*) de către Dumnezeu la mântuirea veșnică; la I Cor. 1, 26; Ef 1, 18; 4, 1.4; Tes. 1, 11; Evr. 3, 1; II Pt. 1, 10. Aici vorbim strict de sensul pur religios, dar și de îndeletnicire, muncă, datorie sau trudă.⁵⁷

Capitalismul a semănat *supraoamenii*, așa numiții, de către Veblen, “captains of industry”. În lucrarea *Heaven upon Earth*, Janeway face o paralelă între dorința de a bogăție în Împărăția Cerească și aspirația de împlinire în o profesie pământească. Gothein denumește diaspora calvinistă ca “pepiniera economiei capitaliste”. Pentru *omul capitalist modern*, munca este o îndatorire, o calitate și o sursă de împlinire personală. Este o corelare între etica religioasă și atitudinile economice.

Capitalismul rațional înglobează întreprinderi bazate pe investițiile pe termen lung, pe libertatea de drept a forței de muncă, pe diviziunea structurată a muncii și pe alocarea factorilor de producție vizavi de cerințele pieței. Trebuie reținut că *auri sacra fames* nu are vârstă și nici nu are obârșie geografică specifică. Munca făcută potrivit principiilor divine este unicul mod de a obține siguranța asupra milostivirii divine; ea reprezintă legătura stabilită de Weber între calvinism și *spiritul capitalismului*, comportamentul ascetic precum al unui *ales*, *predestinat* asigură mântuirea.

⁵⁷ Max Weber, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, București, Ed. Humanitas, 1993, pp. 93-98

3.4 *Ora et labora christianorum*

Gândirea creștină despre muncă se deschide cu enciclica *Rerum novarum* care studiază efectele de ordin material, dar și social iscate de revoluția industrială. Ideile pe care le tratează cu atenție sunt: înmulțirea producției, schimbarea statutului muncitorului manual sau raportul capital-muncă. Nu se face referire la aspecte antropologice, sociale sau teologice ale muncii. *Rerum Novarum* examinează condițiile muncitorilor salariați. Problema muncii este discutată în adevăratele sale sensuri; este analizată cu toate implicațiile sociale și politice pentru a fi văzută în lumina principiilor doctrinare bazate pe Revelație, pe legea naturală și pe moralitate. Tratând despre *bolile* societății, enciclica nu ia în considerare socialismul ca și remediu, și susține “doctrina catolică a muncii, dreptul la proprietate, principiul colaborării în locul luptelor de clasă ca mijloc de schimbare socială, drepturile celor săraci și obligațiile bogaților, perfectarea justiției prin caritate și dreptul de a forma asociații profesionale”. Tema enciclicii este corecta aranjare a societății, solicitând să se arate criteriile de analiză care vor ajuta la evaluarea sistemelor sociale existente și să creioneze linii de implicare pentru transformările necesare în vederea îmbunătățirii acestora. Practic, *Rerum Novarum* stabilește modelul de lucru în timp a Bisericii despre tema socială a muncii. Enciclica propune un aspect sacral despre muncă și despre progresul uman.

Același spirit îl găsim și în *Gaudium et spes* care ne indică munca sau activitatea umană ca și cheie de *umanizare* a lumii ce așteaptă a doua venire a Mântuitorului. Această constituție pastorală înfățișează fața Bisericii care „solidarizează cu oamenii și istoria lor” oferindu-se să se reînnoiască prin Cristos pentru a fi o familie a lui Dumnezeu. Documentul arată în mod sistematic teme legate de cultură, economie sau viață socială, de familie și comunitate politică, de pace și coabitare umană în lumina antropologiei creștine. Societatea cu structurile ei trebuie să fie îndreptată spre „progresul ființei umane.”

În ultimii zeci de ani, optimismul a fost reinterpretat pentru că se gândește la pagubele de neimaginat de ordin ecologic ce le-a produs și la generațiile care vor urma. *Laborem exercens*⁵⁸ invită la continuarea reflecției referitor la problemele legate de muncă și propune ca centrul să fie

⁵⁸ Papa Ioan Paul II reafirmă faptul că în centrul muncii trebuie să se afle omul în demnitatea lui, el este *arbitrul* și *factorul decisiv* al muncii. Afirmatia se află și în mesaluj transmis de către Sfântul Părinte participanților întâlnirii internaționale pe tema muncii ce s-a desfășurat la Vatican între 13 și 15 sept. 2001 cf. http://212.77.1.245/news_services/bulletin/news/9662.php?index=9662&po_date=14.09.2001&lang=ge

omul care lucrează, fiind avantajată astfel latura subiectivă. La cea de-a nouăzecea aniversare a enciclicii *Rerum Novarum*, papa Ioan Paul al II-lea , prin enciclica *Laborem Exercens*, tratează despre muncă în calitatea ei de bine fundamental al persoanei, element inițial al economiei și cheie a întregii probleme sociale. Enciclica se reliefează prin spiritual și etica muncii în contextul unei reflecții puternic spirituale și teologice. Munca nu trebuie privită doar ca scop în sens material, ci se dorește a nu se pierde din vedere aspectul ei subiectiv pentru că ea este formă de expresie a persoanei. În afară de faptul că este un adevăr decisiv al vieții sociale, munca trebuie să ofere accesul la împlinirea vocației naturale și supranaturale a persoanei.

Papa Ioan Paul al II-lea s-a făcut pe sine un pionier al umanizării muncii , după cum se poate observa și din discursul său la a șazeci și opta sesiune a Conferinței Internaționale a Muncii din Geneva prilejuită de vizita pastorală din 15 iunie 1982.

O teologie a muncii reprezintă privirea din optica creaționistă sau cea care face să ia trup Cristos sau cea escatologică. Ceea ce omul realizează este creația lui Dumnezeu. Munca este cu adevărat mântuire. A munci egal cu *a re-crea*.⁵⁹ Avem o legătură între experiența de muncă și viața sacramentală. Munca nu poate fi văzută doar din latura sa utilitaristă, dimpotrivă, ea capătă valențe etice, devenind formă obiectivă de solidaritate. Munca nu mai reprezintă un instrument al însușirii bunăstării, ci este un serviciu mai capabil și mai activ în societate. Cum citim în Compendiul de Doctrină Socială a Bisericii, meseria este modul în care Dumnezeu cheamă omul la a munci nu numai pentru a-și procura hrana, dar și pentru a fi în slujba aproapelui. După cum ne spune și Sfântul Ambrozie, fiecare om este mâna lui Cristos care continuă să creeze și să facă bine.⁶⁰ Putem observa asemănarea cu doctrina protestantă a *Berufului*, mai puțin partea a doua legată de serviciul în slujba aproapelui, și anume latura altruistă a muncii.

Știința economică are nevoie să însoțească evoluția spiritului. Economia trebuie percepută ca *iconomie* , adică grija lui Dumnezeu cu privire la oameni, inclusiv în ceea ce privește latura materială. Religia modelează mintea, iar mintea modelează acțiunea spunea J. P. Culianu. Faptul economic este unul de natură culturală , iar în această calitate el are forme specifice; munca are rol de *matrice stilistică* a comunității care o creează, ar spune Lucian Blaga.

⁵⁹*Laborem exercens* 25

⁶⁰*Idem*

Spațiului ortodox îi este specific un oarecare *comunitarism* pe care se axează latura economică a existenței sale. Anume modelul monahal cultivat doar pentru împlinirea unor scopuri supranaturale, supra-umane în vederea slujirii adevăratului sens al existenței.⁶¹

Ebraicul *adamah* înseamnă mai mult decât grecescul *anthropos* sau chiar latinescul *homo*. *Adamah* înseamnă *mundus concentratus*, dualitate, înger și om, chip și asemănare. Omul nu este doar fiului pământului exterior, sămânța sa este semănată în principal în ceea ce numește Biblia *adamah* sau pământul său interior. Imaginea lui Dumnezeu este sămânța lui *Adamah*; ea este un mic cuvânt, imagine a Cuvântului divin. Creștinismul acceptă, cuprinde, omul integral, deci și în latura sa economică. Factorul economic este o cauză a progresului social,⁶² însă bunurile realizate din muncă au un scop universal și sunt împărțite fiecărui individ în parte.⁶³

Creștinismul social al secolului al XIX-lea se ivește ca răspuns socialismului care ajungea tot mai materialist și mai anticreștin. Creștinismul este de acord cu idea ordinii naturale, ca manifestare a Providenței. Când omul încalcă această ordine, răspundepentru fapta sa. Omul egoist, mort în urma păcatului originar, are nevoie să moară pentru a ajungei *omul nou*, în sintonie cu Dumnezeu. Această muncă de reabilitare a omului este posibilă doar prin religie. Religia creștină, în sensul strict, pune în prim plan asociația, familială corporatistă sau cooperatistă, după modelul ecclesiastic. Într-o asemenea societate, munca nu ar mai fi tributară legilor pieții, și muncitorii ar avea un *salariu just*,⁶⁴ concept existent și la Sfântul Toma d'Aquino.⁶⁵ Salariile nu sunt oferite pentru munca efectuată, ci pentru rezultatele muncii de ordin calitativ sau cantitativ.

Cel mai de seamă reprezentant al școlii creștine sociale este Frédéric le Play (1806-1882) care își fundamentează reforma economică pe celezece porunci, iar principalul său țel este *pacea socială*. În scrierile sale, nu primează avuția ci armonia socială; acesta este un concept cheie care urmărește identitatea omului ca venind de la și plecând spre Dumnezeu.

⁶¹ Tiberiu Brăileanu, *op. cit.*, p. 204

⁶² *Ibidem*, pp. 205-206

⁶³ *Populorum progressio* 22

⁶⁴ Problema unui salariu just continuă să existe în țara noastră. Gândirea economico-politică nu a reușit să coordoneze nevoile cu venitul minim necesar vezi *** Theological Doctrines on the Ideal Church-State Relation, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000

⁶⁵ *Ibidem*, pp. 207

Catolicismul social lasă accentul să cadă pe asociație și pe sindicalism, ca baze ale reformării economice a societății. Pacea nu poate fi adusă decât prin restaurarea moravurilor creștine. În acest caz, statul este „ministrul lui Dumnezeu pentru bine” și acesta face legi drepte, cu scopul de a conduce pe cetățenii solidari la Cristos.

Nu doar cu pâine va trăi omul, ci și cu tot cuvântul lui Dumnezeu⁶⁶ este fundamentul păcatului făcut de liberalism. Axarea existenței umane pe consumism, privită ca o consecință a producției, este întocmai cu a privi numai omul ne-pneumah, anume doar latura sa nespirtuală și trecătoare.

Omul trăiește misterul lui Cristos în propria sa ființă în familie, la muncă, fie ea economică, culturală sau politică.

Munca coabitează cu contemplația.⁶⁷ Pentru a fi *purtătoare de Cristos*, munca umană trebuie percepută și din latura drepturilor la muncă⁶⁸, iar acestea sunt rezultate din demnitatea însăși a omului.

Munca, în calitate de efort fizic, moral sau intelectual poate fi definită ca acțiune asupra lucrurilor din exterior, pentru a da o finalitate economică și atunci omul este un recreator și în sensul calvin. În Geneză, munca era o bucurie, ea nu producea nicio nenorocire, suferință, necaz, cf. Gen. 2,15. Aptitudinea de a lucra, pe care omul o primise odinioară ca un mijloc de a avea bucuria, după săvârșirea păcatului, se transformă în greutate în *sudoare de zi cu zi*. Omul este privat de divin cu toate harurile lui, astfel îi *slăbește* în condiția sa naturală. Dar munca nu își pierde esența creatoare și este o formă în care *gheorghe*⁶⁹ recunoaște supunerea față de Dumnezeu, dar și o cale de a-L sluji pe El.

Cristos nu a refuzat munca, ci prin munca mâinilor sale făcută alături de tatăl său de pe pământ, Iosif, îi mărește valoarea. Luând exemplul Mântuitorului, munca aduce un mare ecou și în învățătura apostolilor. De aceea, creștinul muncește și acceptă greutățile pe care le presupune această acțiune ca fiind un mijloc de recunoaștere a regalității lui Dumnezeu și pentru a sluji și altora în caritate.

⁶⁶ Luca IV, 4

⁶⁷ Etica și ascetica muncii este prezentă în tradiția benedictină

⁶⁸ Problemele dreptului la muncă și a drepturilor muncitorilor sunt prezentate în volumul *** Doctrina Socială a Bisericii – Compendiu, traducere și editare de pr. prof. dr. Isidor Mărtincă, București, Ed. Universității din București, 2006, pp. 181-191

⁶⁹ Termenii grecești *geos* pământ și *ergonomos* lucrător au dat *gheorghe*, adică lucrător al pământului, lucrătorul post-Cristic prin excelență.

Potrivit Genezei 3, 17-18, finalitatea muncii este asigurarea mijloacelor de trai pentru sine, dar și viața celor *de aproape* sau a societății din care individul face parte; din nou pe primul plan se situează altruismul. În Calvinism, binele material e posibil să fie redus la persoana individului care muncește sau asupra familiei sale, ca spațiu social închis, pierzând din vedere societatea în sensul extins.

Când acest țel al susținerii vieții de zicu zi nu poate fi atins fără muncă, ea devine o îndatorire individuală și familială, altfel ne sustragem iubirii altruiste sau normelor drepturilor legale. În afară de această realitate, nu poate fi o obligație gravă de muncă. Munca le potrivește social, moral sau educativ-estetic; ea este *un alt fel de a iubi* care poate ajuta schimburile sociale cu obiectivul de a ajuta. Scopul dreptului la muncă este să suprimе șomajul sau să faciliteze greutățile celor care suferă de acest fenomen. Papa Ioan Paul al II-lea amintește de aceste probleme în 18.11.1983 cu ocazia unei conferințe naționale italiene bazată pe problematica socială a muncii. Sunt tratate teme cum ar fi: șomajul, tinerii și greutățile găsirii unui loc de muncă, emigranții și străinii, persoanele cu dizabilități și bătrânii sau conversia profesională. Omul este propriul stăpân al activităților de muncă, de aceea poate hotărî pentru ele cum vrea, chiar să le și ofere unei alte persoane. Însă, persoanele au dreptul la un salariu just care să respecte demnitatea umană și valoarea muncii. Programul trebuie să fie corect, problemă ridicată încă de la începutul sindicalismului, și să prevadă și perioadele de odihnă, să le dea posibilitatea mamelor să își îngrijească copiii, să confere privilegiile morale și igienice; toate acestea adunate trebuie susținute de un program legislativ adaptat.

Omul prin activitatea sa, se duce spre opera mântuitoare a lui Cristos, care a oferit muncii o valoare deosebită lucrând cu propriile mâini la Nazaret. Fiecare om trebuie să muncească cu fidelitate, iar societatea este obligată să asigure suficiente locuri de muncă. Acesta este un scop pentru care luptă Biserica într-o lume puternic *financiarizată* și *financiarizantă*. Activitatea de producție nu poate să nu se ralieze exigențelor de viață ale persoanei, a vieții sale particulare luând în considerare vârsta fiecăruia. Folosirea funcțiilor psihologice și ale manifestărilor vieții umane ca scop se numește muncă. Omul lucrează prin utilizarea resurselor și abilităților ca mijloace de a eradica disconfortul. Munca este o cale și nu un țel în ea în sine. Orice om are o cantitate precisă de energie și în funcție de ea poate crea un efect limitat.

Una din problemele de bază ale muncii este exact discutarea modului în care cei care muncesc pot lua parte la roadele muncii lor. Salariul ține cont de nevoile și de categoriile de bine comun. Familia trebuie, desigur, să poată face economii pentru un trai decent și totodată echilibrat.

Papa Pius al XI-lea afirma, deja în anii '30, că salariul este „o formă neadecvată de retribuire a muncii” prin Enciclica *Quadragesimo anno* și recomanda ca salariații să devină co-interesați de proprietatea sau de dispoziția lor. Totodată spunea că „în viitor, capitalul nu trebuie să se cumuleze spre bogați, ci ar trebui coordonat corect pentru a se bucura de el și cei care îl obțin”.

Prin *Quadragesimo Anno*, Biserica aniversa cea de-a patruzecia serbare a enciclicii *Rerum Novarum*. Astfel, papa Pius al XI-lea vorbește despre trecut în lumina situației economice și sociale ivite ca urmare a influențelor grupurilor financiare; enciclica analizează și efectele industrializării. La vremea publicării ei, în Europa se impuneau regimurile totalitare, de aceea *Quadragesimo Anno* avertiza că nu se respecta dreptatea. Enciclica solicita reimpunerea principiilor solidarității și cooperării pentru a feri contradicțiile sociale. Relația dintre muncă și capital este necesar să fie caracterizată prin conlucrare. *Quadragesimo Anno* confirmă principiul potrivit căruia salariile este necesar să corespundă nevoilor nu doar ale muncitorului, dar și nevoilor familiei acestuia.

Statul trebuie să aplice *principiul subsidiarității*, un element neechivoc în doctrina socială a Bisericii. Enciclica respinge liberalismul și readuce în discuție valorile proprietății private insistând pe valoarea socială a acesteia.⁷⁰

Aceleași năzuințe le-a avut și Papa Pius al XII-lea, care era de acord cu proprietatea privată⁷¹, chiar dacă la vremea aceea ea era modestă. Poziția Bisericii referitor la această problemă este concretizată în Conciliul Vatican II și în enciclicele mai noi apărute. Între drepturile reglementate este și acela potrivit căruia muncitorii pot să fie organizați în asociații care pot să-i poată reprezenta.

⁷⁰<http://www.vatican.va>

⁷¹ Această proprietate privată nu este necondiționată și absolută cf. *Populorum progressio* 23

Biserica se dorește pe sine ca și o susținătoare a dreptății divine. De aceea Papa Pius al IX-lea condamnă afirmația care stipula că Biserica nu are competență să arate credincioșilor o cale de a administra problemele temporale. Magisteriul Bisericii prin documente ca: *Rerum novarum*, *Quadragesimo anno*, *Mater et magistra*, *Pacem in terris*⁷², *Populorum progressio* sau *Octogesima adveniens* delimitează sensul amestecurilor ecclesiastice în problemele sociale.

⁷² Completând *Mater et magistra*, această enciclopedie aprofundează probleme legate de pacea și demnitatea umană accentuând nevoia cooperării tuturor oamenilor.

CONCLUZIE

În încheierea lucrării doresc să remarc dinamicitatea muncii, evoluția pe care a cunoscut-o în decursul anilor. Noutatea pe care ea o aduce în viața de zi cu zi și imboldul spre mai bine, mai frumos, mai curat și mai uman. Munca este un concept larg, divers și înglobează pe lângă activități practice și concepte și idei care mai de care mai inovatoare și progresiste.

În ansamblul său, munca este o împletire între a putea, a vrea, a căuta și a descoperi. Prin muncă omul descoperă talente poate nebănuite, descoperă de multe ori oameni care au aceleași pasiuni, dorințe, idealuri. Munca apropie de multe ori oameni. Prin muncă se nasc prietenii frumoase, se creează familii și totodată se deschid noi orizonturi de cunoaștere.

Îmi doresc să continui cercetarea asupra muncii prin împletirea nevoii de a munci pentru creșterea și dezvoltarea umană cu aceea de a-L căuta pe Dumnezeu, de a-L aduce pe Dumnezeu în mijlocul lumii așa cum este ea, cu bune și rele, cu frumoase și mai puțin frumoase.

Prin îmbinarea celor două îndemnuri de a munci și de a te ruga, se poate ajunge la o perfecțiune în trăirea vieții, în organizarea ei și totodată în puterea de a depăși barierele pe care viața de multe ori le ridică în fața noastră.

Bucuria de a munci este deplină atunci când munca îl împlinește pe om, când îi oferă o perspectivă frumoasă asupra vieții, asupra demnității sale umane și îi oferă de multe ori posibilitatea de a se simți folositor, de a se simți ca făcând parte dintr-un grup, dintr-o familie mai mare. Această importanță nu poate fi desăvârșită decât prin îmbinarea cu rugăciunea, prin întâlnirea omului cu Dumnezeu.

Există expresia potrivit căreia mâinile care muncesc, fac mai mult decât cele care se roagă. Personal, nu o agreez întrucât acest aspect ar știrbi din valoare muncii, din însemnătatea ei, reducând-o la un simplu exercițiu fizic sau un mod de gândire sec, abstract, care ar aduce bucurie sau împlinire pe termen scurt și într-un mod egoist.

Extinderea muncii fiecăruia la un plan gândit de Dumnezeu, implicarea fiecăruia după puterile și priceperea proprie, dă sens muncii și activității în general. A te face util și a ști să te poți face util este o artă și un dar pe care Dumnezeu îl dă celui care îl cere în rugăciune.

Parabola talanților pe care Mântuitorul o propune în Evanghelia Sa, nu face decât să ne vorbească despre munca pe care noi trebuie să o facem în consonanță cu nevoile și priceperea noastră. Omul este înzestrat cu rațiune și sentiment și tocmai acestea fac din el un instrument în mâna Domnului. Cine se lasă condus, povățuit de Providența Divină nu poate spune că nu a găsit calea de împlinire și de desăvârșire.

Munca este activitatea care nu lasă timp omului să păcătuiască. Cine muncește nu se poate gândi la păcat, deoarece Dumnezeu nu permite lucrul acesta. Munca împletită cu rugăciunea, manifestată prin slujire este calea pe care cu toții ar trebui să o urmăm.

Cine se lasă condus de muncă fără a avea scopuri clare și umane, nu face decât să își irosească viața și să o transforme într-o sclavie, o sclavie a banului și a puterii. Dar cine muncește cu smerenie și oferă roadele muncii sale, acela cu adevărat se bucură de lucrul faptelor sale și se poate declara fericit și mulțumit.

Lucrarea de față oglindește doar câteva aspecte referitoare la conceptul de muncă și la importanța acestuia în umanitate și în organizarea societății. Lumea a fost creată prin muncă, munca este ceea ce o susține și o diversifică, o face să fie vie și să existe. Creația depinde de împletirea muncii omului cu cea a Domnului. Dumnezeu nu poate crea, dezvolta, mântui fără contribuția benevolă a omului.

Opera răscumpărătoare a omenirii, a omului nu se poate realiza decât prin muncă, jertfă de sine, implicare și abandonare uneori în mâinile calde ale Providenței Divine. Aceea este întăritorul și ajutorul omului pentru a putea merge mai departe și a reuși ceea ce este de datoria sa să realizeze.

Prin muncă și rugăciune omul este capabil să se împlinească, să se desăvârșească și să se bucure de lucrul mâinilor sale. Biserica a fost, este și va rămâne un far călăuzitor pentru cei care apelează la îndemnul ei și care caută sprijin și ajutor în ceea ce întreprind în această viață.

BIBLIOGRAFIE

TEXTE

Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.

Noul Testament, Editura Sapienția, Iași, 2002.

DICȚIONARE

Doctrina Socială a Bisericii – Compendiu, traducere și editare de pr. prof. dr. Isidor Mărtincă, București, Ed. Universității din București, 2006

SLUȘANSCHI, D., *Dicționar enciclopedic al Bibliei*, Editura Humanitas, București, 1998

STEPHANUS, *Dicționar Biblic*, Editura Creștină, București, 1996

SOCIETATEA MISIONARĂ ROMÂNĂ, *Dicționar Biblic*, Cartea Creștină, Oradea 1995

Theological Doctrines on the Ideal Church-State Relation, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000

Vocabular de teologie biblică, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, București, 2001

CĂRȚI

AGABRIAN, M., *Sociologie*, Cluj-Napoca, Ed. Napoca Star, 2000

ANTHONY GIDDENS, *Sociologie*, București, Ed. All, 2001

_____ *Le Socialisme*, dialogue entre Georges Montaron et Marcel Clément, Paris, Beauchesne, 1969

BRĂILEANU, T., *O istorie a doctrinelor economice*, Iași, Institutul european, 2000

COCAGNAC, M., *Simbolurile biblice. Lexic teologic*, Ed. Humanitas, București, 1997

DRÎMBA, O., *Istoria culturii și civilizației*, Ed. Stiințifică și Enciclopedică, București, 1984.

ESQUERDA, B., *Întâlnirea cu Cristos*, Editura Pauline, București, 2006

EVDOKIMOV, P., *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Editura Anastasia, București, 1999

FERENȚ, E., *Isus Cristos, Cuvântul lui Dumnezeu întrupat pentru mântuirea omului*, Editura Sapienția, Iași 2004

FIORENZA, A., *Între oameni*, Editura Sapienția, Iași 2001

GEORGES LEFRANC, *Storia del lavoro e dei lavoratori*, Milano Jaca Book, 1978

HÂRLĂOANU, A., *Istoria universală a poporului evreu*, Ed. Zarkony, București, 1992.

HÂRLĂOANU, A., *O istorie a mozaismului și a Israelului antic*, Ed. Nemira, București, 2001.

IOAN I. ICĂ Jr, Germano Marani, *Gândirea socială a Bisericii*, Sibiu, Ed. Deisis, 2002

KARL KAUTSKY, *Die soziale Revolution*, 3d ed. Berlin, 1911.

MAREȘ C., *Teme biblice*, Editura ARCB, București, 2018

MAREȘ P., *Un răspuns la chemare*, Bacău, 2003

MAX WEBER, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, București, Ed. Humanitas, 1993

NEHER, A., *Moise și vocația iudaică*, Ed. Hasefer, București, 2002.

PETERCĂ, V., *De la Abraham la Iosua*, Institutul Teologic Romano-Catolic, București, 1996

SCHULTZ, S. J., *Călătorie prin Vechiul Testament*, Ed. a 3-a, Cartea Creștină, 2008.

SUCEU, A., *Preafânta Fecioară Maria, Mama noastră*, Editura Serafica, Roman, 1998

TALPOȘ, V. , *Studiu introductive în legea, istoria și poezia Vechiului Testament*, E.D.P. București, 1999

DOCUMENTE ALE BISERICII

Laborem exercens , Papa Francisc

Quadragesimo anno , Papa Pius al XI-lea

Mater et magistra , Papa Ioan al XXIII-lea

Populorum progressio , Papa Paul al VI-lea

PAGINI DE INTERNET

<http://www.vatican.va>

http://212.77.1.245/news_services/bulletin/news/9662.php

<http://www.coe.uga.edu/~rhill/workethic/hist.htm>

<http://www.philosophybooks.info>

<http://www.answers.com/work&r=67>